

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Ondřej Chvosta (diplomant)

**ROZHODNÉ PRÁVO PŘI ABSENCI VOLBY PRÁVA VE
VYBRANÝCH SMLUVNÍCH ZÁVAZKOVÝCH VZTAZÍCH
V ČESKÉ REPUBLICĚ A SPOJENÝCH STÁTECH
AMERICKÝCH (MEZINÁRODNÍ PRÁVO SOUKROMÉ
VE SROVNÁVACÍM POHLEDU)**

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Prof. JUDr. Monika Pauknerová, CSc., DSc.

Katedra obchodního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): Březen 2011

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 21.3. 2011

Chtěl bych na tomto místě poděkovat paní profesorce Monice Pauknerové za její odborné vedení a čas, který mi věnovala na pro mě velmi přínosných konzultacích.

Obsah:

Úvod.....	3
I. Prameny práva.....	7
1.1. Prameny práva aplikovatelného v České republice	9
1.1.1. Prameny práva České republiky a mezinárodní smlouvy závazné pro Českou republiku	9
1.1.2. Prameny práva Evropské unie (Nařízení Řím I, judikatura)	11
1.2. Prameny práva aplikovatelného ve Spojených státech amerických.....	11
1.2.1. Ústava Spojených států amerických a federální zákony	11
1.2.2. Právní systémy jednotlivých států Unie.....	15
1.2.3. Judikatura Spojených států amerických (federální a státní)	16
1.2.4. Restatement of Conflict of Laws (první a druhý)	17
1.3. Smlouva o mezinárodní koupi zboží (Vídeňská úmluva)	19
II. Pravidla určování rozhodného práva v České republice	21
2.1. Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním	21
2.2. Determinace rozhodného práva podle předpisů evropského charakteru	25
2.2.1. Římská úmluva	25
2.2.1. Nařízení Řím I	31
III. Pravidla určování rozhodného práva ve Spojených státech amerických	38
3.1. Tradiční přístup k určování rozhodného práva	41
3.2. Moderní přístupy k určování rozhodného práva	44
3.2.1. Better Law Approach.....	44
3.2.1. Significant Contact Approach.....	45
3.3.3. Restatement (Second) of Conflict of Laws	46
Závěr	51
Seznam použitých zkratk.....	54
Seznam použité literatury	55
Seznam příloh	58
Příloha č. 1	59
Příloha č. 2	60
Abstrakt diplomové práce v českém jazyce	61
Abstrakt diplomové práce v anglickém jazyce (English Summary) a klíčová slova	63

„...přístup je vhodnější než systém pravidel.“¹

„Bez kolizních norem by bylo lépe.“² – Bernard Currie

---

¹ HAY, P., BORCHERS P.J., SYMEONIDES, S., Conflict of Laws – Hornbook Series, s. 26.

² HAY, P., BORCHERS P.J., SYMEONIDES, S., Conflict of Laws – Hornbook Series, s. 28.

Úvod

Cílem této práce je s pomocí konkrétních příkladů ukázat diametrálně odlišné pojetí determinace rozhodného (někdy též řídicího) práva při absenci volby práva ve vybraných smluvních závazkových vztazích v České republice a ve Spojených státech amerických. Předem je vhodné zdůraznit, že podstatou práce není poskytnout extenzivní seznam jednotlivých smluvních typů a popsat hraniční určovatele, které jsou u daného závazkového vztahu rozhodující pro určení aplikovatelného práva. Tato snaha by byla lichá již z toho důvodu, že v americkém právu není ani zdaleka tak silná tendence jednotlivé smlouvy v pramenech práva rozškatulkovávat a kategorizovat, jak je nám v evropském prostředí známé. Jinými slovy, vydat se cestou srovnávání různých smluvních typů tak, jak jsou upraveny například v obchodním zákoníku (zák. č. 513/1991 Sb. v platném znění) nebo v občanském zákoníku (zák. č. 40/1964 Sb. v platném znění), by bylo zcela neúčelné, protože v řadě případů nelze najít ve Spojených státech adekvátně vykrystalizovaný smluvní ekvivalent s obdobným souborem obligatorních náležitostí, neboť v USA je prakticky stejný požadavek platnosti kladen na všechny kontrakty: oferta, akceptace a *consideration* – protiplnění.

Důkaz této do jisté míry inkompatibility smluvních typů evropských a amerických je zřejmý již při srovnání výčtu kontraktů, které jsou upravovány příslušnými prameny mezinárodního práva soukromého. Tak například pomineme-li hmotněprávní odlišnosti smluv v americkém a českém (evropském) právu a porovnáme-li, na které kontrakty se explicitně vztahuje speciální úprava v nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (dále jen „Nařízení Řím I“) a *Restatement (Second) of Conflict of Laws* (viz podkapitola 1.2.4., v této práci budu běžně používat zkrácené označení „Restatement“ pro první i druhý *Restatement of Conflict of Laws*), zjistíme, že pouze o třech smluvních typech bychom

mohli s relativní (neboť nelze klást rovnítko mezi kupní smlouvou ve Spojených státech a v České republice) jistotou prohlásit, že jsou regulovány v obou pramenech práva.

Tato práce se zabývá především odlišným přístupem k řešení předmětné problematiky ve dvou značně rozdílných právních systémech – americkém, jakožto zástupci *Common Law*, a českém, jakožto zástupci kontinentální právní kultury. Samotné mezinárodní právo soukromé je pojímáno v obou právních systémech nepatrně odlišně, což už do určité míry napoví i samotný název. Zatímco v Evropě se užívá termín mezinárodní právo soukromé (v angličtině *Private International Law*), ve Spojených státech a do menší míry i v Anglii se prosadilo označení *Conflict of Laws*. První označení, které standardně používáme v České republice, zdařile popisuje situace, které toto právní odvětví upravuje: soukromoprávní spory, jež mají podstatný mezinárodní (či v případě USA mezistátní) prvek. Zároveň je však zavádějící v tom, že evokuje jakousi širokou a propracovanou *mezinárodní* masu soukromého práva³. Americký termín *Conflict of Laws* také ale není zcela přesný, neboť pak můžeme nabýt dojmu, „že 1) každý dotčený stát má aktivní či pasivní zájem na tom, aby bylo aplikováno jeho právo; 2) tyto zájmy států, mající zhruba stejně silné argumenty hovořící ve svůj prospěch, spolu soupeří; a 3) existuje nezávislý mechanismus a hierarchicky výše postavená autorita, která tento spor může rozhodnout⁴.“ V této práci budu užívat pojem mezinárodní právo soukromé pro označení jak amerického, tak českého (potažmo evropského) práva. Termínu *Conflict of Laws* však občas bude také užíváno pro označení amerického mezinárodního práva soukromého z důvodu větší srozumitelnosti.

Pro pochopení rozdílnosti přístupů k úpravě rozhodného práva ve smluvních závazkových vztazích při absenci volby bude vhodné sledovat dva stěžejní principy západní právní kultury. Jedná se o právní jistotu, jež je spíše charakteristická pro země starého kontinentu, a poté vše prostupující zásadu *equity*, typickou pro právo zemí *Common Law*. Na tomto místě je potřeba upřesnit, že termín *equity* v této práci logicky není užíván ve smyslu anglické masy práva, jež má původ v anglickém Soudu kancléřství

---

³ SYMEONIDES, S., *American Private International Law*, s. 15.

⁴ HAY, P., BORCHERS P.J., SYMEONIDES, S., *Conflict of Laws – Hornbook Series*, s. 2.

(*Chancery Court*). My budeme *equity* obecně chápat jako termín označující spravedlnost. Nutno však uvést, že oba dva smysly *equity* spolu úzce souvisí. *Black's Law Dictionary* ji definuje takto: „1. férovost, nestrannost, rovné zacházení. 2. masa principů stanovící, co je férové a správné; přirozené právo. 3. obrana vystavěná na základě principů spravedlnosti, jež opraví či doplní právo, které má být na daný případ aplikováno⁵.“ Termínem *equity* v této práci budeme tedy rozumět jakousi ideální kombinaci všech tří definic.

Právní jistotu sice patrně není potřeba nějak zvláště uvádět, přesto je však užitečné připomenout si její základní charakteristiky podle české právní teorie. Její podstata spočívá v tom, že „každý může spoléhat na to, že mu stát poskytne efektivní ochranu v jeho právech, že mu státní moc dopomůže k realizaci jeho subjektivního práva, bude-li mu v tom někdo neprávem bránit, a zároveň spoléhat na to, že ho stát postihne zákonem předvídanou, a žádnou jinou než předvídanou, sankcí za to, že porušil právní předpis, a konečně na to, že ho nepostihne sankcí, jestliže právní předpis neporušil.⁶“ Podle jiného pojetí má právní jistota především tyto následující atributy⁷:

- a) jistotu, že bude tvořeno dobré právo,
- b) jistotu, že nikdo nebude bez zákonných důvodů omezen ve svých právech,
- c) jistotu, že bude šetřeno nabytých práv,
- d) jistotu, že se každý domůže svých práv,
- e) jistotu, že bude spravedlivě postižen každý, kdo právo porušuje.

Z výše uvedeného je evidentní, že princip právní jistoty je nesmírně široký a že jeho význam v našem (ale i evropském) právu nelze podcenit. Naopak, právní jistota se skutečně promítá – tak jako ve Spojených státech *equity* – do všech oblastí práva jako jeden z nevýznamnějších principů. Nás však v této práci bude především zajímat následující aspekt právní jistoty: „každý může spoléhat na to, že v podobné věci bude rozhodnuto podobně a v různé věci různě, že o věci bude rozhodovat ten orgán, který je

---

⁵ GARNER, B., *Black's Law Dictionary – Deluxe Ninth Edition*, (překlad vlastní), s. 619.

⁶ KNAPP, V., *Teorie práva*, s. 205.

⁷ GERLOCH, A., *Teorie práva*, s. 283.

k rozhodování příslušný, že tento orgán rozhodne v zákonném řízení a že rozhodne nestranně.⁸“

Ještě před samotným pojednáním o determinaci volby práva při absenci volby ve smluvních vztazích je vhodné velmi stručně pojednat o zdrojích, z nichž tato práce čerpá. Mojí snahou bylo vycházet co možná nejvíce z primárních zdrojů, tedy z judikatury, právních předpisů a obou Restatementů. Dále jsem samozřejmě čerpal z tuzemské i zahraniční odborné literatury. Zvláštní zmínku však zaslouží kniha Symeona C. Symeonidese, *American Private International Law*. Jak již napovídá název, jedná se o pohled na americké *Conflict of Laws* optikou evropského právníka, který je jinak výborně znalý amerického práva (studoval práva na Aristotelově universitě v Řecku, je držitelem titulů LL.M. a S.J.D. z Harvardské univerzity a působí jako děkan a profesor na Willamette University). Právě jeho bystré a věcné postřehy byly při tvorbě této práce nesmírně přínosné.

---

⁸ KNAPP, V. Teorie práva, s. 206.

I. Prameny práva

Pro pochopení problematiky rozhodného práva pro smluvní závazkové vztahy v obou srovnávaných zemích je nutné si nejdříve připomenout, jaké právní prameny lze vůbec aplikovat. Vzhledem k členství České republiky v Evropské unii a k tomu, že Spojené státy americké jsou federativní republikou, bude otázka pramenů práva poměrně složitá. Hned na první pohled je zřejmé, že bude potřeba se vypořádat s hierarchií právních norem účinných v České republice a v USA, respektive jednotlivých státech USA.

Od 1. května roku 2004 jsou pro Českou republiku kromě českých právních norem závazné i právní prameny Evropské unie, tedy jak prameny tzv. primárního práva (v terminologii Lisabonské smlouvy především Smlouva o fungování Evropské unie a Smlouva o Evropské unii), tak prameny sekundárního práva a další právní předpisy uvedené v Aktu o přistoupení ČR k EU. Přestože se doktrinální náhled na zařazování judikátů Soudního dvora Evropské unie mezi prameny práva liší v jednotlivých zemích i u jednotlivých autorů, nelze pochybovat o významu těchto soudních rozhodnutí, která pomáhala utvářet základní principy, na nichž Evropská unie dnes stojí (již klasickými příklady jsou rozhodnutí *Van Gend en Loos* [1963] či *Enel v Costa* [1964] v nichž tehdy ještě Evropský soudní dvůr stanovil přímý účinek evropského práva, respektive jeho přednost před právem národním). Judikátům evropských soudů bude v této práci věnována pozornost při pojednání o konkrétních otázkách určení rozhodného práva.

Prameny práva Spojených států pak lze rozdělit do dvou hlavních pilířů: soudní precedenty (a precedenty nikoliv pouze amerických federálních a státních soudů, ale také judikatury ostatních zemí s *Common Law*, zejména pak Anglie) a právo psané (tedy Ústava Spojených států amerických, mezinárodní smlouvy, federální a státní zákony a další obdobné normy). Významné jsou však rovněž právně nezávazné a soukromě vydávané

kodifikace určitého právního odvětví (např. *Restatement [Second] of Conflict of Laws*), na které se ve svých rozhodnutích často soudy odvolávají.

V úvodu této kapitoly je vhodné ještě nastínit nejdůležitější rozdíly mezi prameny práva, od nichž se dále odvíjejí i další zásadní odlišnosti v určování rozhodného práva a mezinárodního práva soukromého jako celku. Zatímco závaznost precedentů v USA je věc známá a každý alespoň trochu práva znalý člověk si je vědom tohoto specifika zemí *Common Law*, evropské právníky může skutečně překvapit absence jakékoliv právně závazné kodifikace norem mezinárodního práva soukromého ve Spojených státech. V České republice máme Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním č. 97/1963 Sb. v platném znění (dále jen „ZMPS“), který je v naší zemi platný a účinný již přes čtyřicet let. Přestože právní předpisy Evropské unie v 21. století vytlačily ZMPS do značné míry „na druhou kolej“, Nařízení Řím I, které je pro téma této práce stěžejní, je co do svého charakteru jen další normou kodifikující kolizní normy aplikovatelné na většinu smluvních závazkových vztahů. Právní předpis mající povahu zákona o mezinárodním právu soukromém nebo Nařízení Řím I bychom ve Spojených státech nenašli – na federální ani na státní úrovni. Jedinou výjimkou je stát Louisiana⁹, která jakožto bývalá francouzská kolonie má ve svém právním řádu stále silné prvky evropské kontinentální právní kultury.

V následujícím výkladu je kladen důraz na právní úpravu pro Spojené státy charakteristickou. Rovněž je potřeba uvést, že prameny práva, o kterých je zde pojednáno, jsou především významné z hlediska předmětu této práce. Nejedná se tedy o kompletní výčet právních pramenů mezinárodního práva soukromého v dané zemi, nýbrž o prameny upravující volbu práva ve smluvních závazkových vztazích.

---

⁹ HAY, P., BORCHERS P.J., SYMEONIDES, S., *Conflict of Laws – Hornbook Series*, s. 50.

1.1. Prameny práva aplikovatelného v České republice

1.1.1. Prameny práva České republiky a mezinárodní smlouvy závazné pro Českou republiku

V České republice je stěžejní kodifikace mezinárodního práva soukromého obsažena v ZMPS. První část tohoto zákona obsahuje především kolizní normy, druhá upravuje mezinárodní právo procesní. Pro naši potřebu je nejdůležitější § 10 tohoto zákona, který upravuje situaci, kdy si účastníci smluvního závazkového vztahu rozhodné právo nezvolí, a dále § 36, který obsahuje výhradu veřejného pořádku. ZMPS v § 2 rovněž stanoví, že se tohoto zákona nepoužije, pokud mezinárodní smlouva stanoví něco jiného. Stejný princip je obsažen i v čl. 10 Ústavy České republiky.

Nejvýznamnější mezinárodní smlouvou, která se tedy na základě Ústavy České republiky a ZMPS použije před zákonem, je Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, č. 64/2006 Sb. m. s. (dále jen „Římská úmluva“). Tato mezinárodní smlouva byla uzavřena v roce 1980 mezi tehdejšími státy Evropského hospodářského společenství. I když bývá Římská úmluva často uváděna mezi prameny práva EU „v širším smyslu¹⁰“, ve skutečnosti nebyla přijata na základě bývalého článku 293 Smlouvy o založení Evropského společenství, který byl mezitím Lisabonskou smlouvou zrušen, a není tak terciárním pramenem evropského práva. Striktně vzato se tedy jedná o pramen práva mezinárodní. To ovšem nic nemění na tom, že na základě prvního a druhého protokolu (které po zdlouhavém procesu konečně vstoupily v účinnost k 1. srpnu 2004¹¹) připojených k Římské úmluvě podléhá tato úmluva autoritativnímu výkladu Evropského soudního dvora¹² (dnes tedy Soudního dvora Evropské unie). Podle jejího článku 17 se Římské úmluvy užije na smlouvy uzavřené po dni, kdy vstoupila úmluva v platnost v daném státě. Pro Českou republiku se tedy bude tato mezinárodní smlouva aplikovat na smluvní závazkové vztahy uzavřené po 1. červenci 2006. Z toho ovšem vyplývá, že smlouvy uzavřené před vstupem Římské úmluvy v platnost se budou i nadále řídit právem určeným

---

¹⁰ PLENDER, R., WILDERSPIN, M., *The European Private International Law of Obligations*, s. 13.

¹¹ PLENDER, R., WILDERSPIN, M., *The European Private International Law of Obligations*, s. 28.

¹² PAUKNEROVÁ, M., *Evropské mezinárodní právo soukromé*, s. 214.

kolizními normami v ZMPS. Významný je princip univerzality¹³. Ten umožňuje podle kolizních norem obsažených v Římské úmluvě odkazovat na právo nesignatářského státu, například USA (respektive jednoho ze států Unie).

Římská úmluva představuje poměrně komplexní úpravu obsahující mimo jiné výhradu veřejného pořádku, vyloučení zpětného a dalšího odkazu či vztah k jiným mezinárodním smlouvám a právním předpisům Evropského společenství. Pro naše potřeby bude nejdůležitější článek 4 úmluvy, který upravuje rozhodné právo při neexistenci volby práva.

Tato mezinárodní smlouva ve svém článku 20 také výslovně upravuje vztah k ostatním právním aktům Evropského společenství. Je zde zakotvena zásada přednosti právních předpisů Evropského společenství (pro účely této práce nás nejvíce zajímá Nařízení Řím I) před úmluvou samotnou. Aplikační prioritu mají rovněž vnitrostátní předpisy, které byly při provádění takových právních aktů Evropského společenství harmonizovány. V souvislosti s Římskou úmluvou se ještě sluší poukázat na *The Giuliano Lagarde Report* – zprávu, která i když sama o sobě není právně závazná, sloužila jako určitá interpretační pomůcka a komentář k úmluvě.

Na závěr se v této části ještě patří uvést, že v souvislosti s chystanou rekonstrukcí soukromého práva u nás se připravuje i nový zákon o mezinárodním právu soukromém. Ten již zcela reflektuje evropskou úpravu, a proto nemusí obsahovat speciální ustanovení pro vybrané smluvní typy se zvláštními hraničními určovatelci, neboť by to bylo nadbytečné (speciální úpravu mají jen pojistné smlouvy - § 87 odst. 2 a smlouvy o dočasném užívání ubytování - § 87 odst. 3). Zároveň je upuštěno od koncepce „rozumného uspořádání vztahů,“ který je zakotven v stále účinném ZMPS. Naopak v § 87 odst. 1 návrhu nového zákona je hraničním určovatelem *nejúžší souvislost* (tento pojem je rovněž použit pro český překlad Římské úmluvy) s daným právním řádem. Lze položit otázku, proč nebyla přijata terminologie českého překladu Nařízení Řím I a tedy hraniční určovateli *nejúžšího spojení*. Nicméně z důvodové zprávy k připravovanému zákonu o mezinárodním

---

¹³ PAUKNEROVÁ, M., Evropské mezinárodní právo soukromé, s. 220.

právu soukromém je zřetelný důraz na soulad s právem Evropské unie a domnívám se proto, že lze předpokládat, že oba pojmy jsou zaměnitelné – ostatně v anglické verzi textu úmluvy i nařízení je používáno shodného spojení „*closest connection*“.

1.1.2. Prameny práva Evropské unie (Nařízení Řím I, judikatura)

Nejvýznamnějším evropským pramenem práva pro oblast smluvních závazkových vztahů je beze sporu Nařízení Řím I. Oporou pro legislativní činnost EU v oblasti mezinárodního práva soukromého je čl. 81 Smlouvy o fungování Evropské unie (dále jen „SFEU“). Pro téma této práce je pak zásadní ustanovení článku 81 odst. 2 písm. c) SFEU, které stanoví, že Evropský parlament a Rada mohou přijímat opatření, která mají, zejména pokud je to nezbytné k řádnému fungování vnitřního trhu, za cíl zajistit „slučitelnost kolizních norem a pravidel pro určení příslušnosti platných v členských státech.“

Nařízení Řím I bylo přijaté především jako nástupce Římské úmluvy o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy z roku 1980 a přeneslo tak problematiku smluvních závazkových vztahů s mezinárodním prvkem do sekundárního práva Evropské unie. Jak již bylo uvedeno výše v pojednání o evropských pramenech práva, je nezbytné se rovněž zaměřit na judikaturu Soudního dvora Evropské unie. Vzhledem k tomu, že protokoly k Římské úmluvě, které její autoritativní výklad svěřily Evropskému soudnímu dvoru, vstoupily v platnost až relativně nedávno a judikatury osvětlující Nařízení Řím I je zatím jen velmi poskrovnu, pro účely této práce budu pracovat i se soudními rozhodnutími jednotlivých národních států (zejména Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku).

1.2. Prameny práva aplikovatelného ve Spojených státech amerických

1.2.1. Ústava Spojených států amerických a federální zákony

Ústava Spojených států amerických (dále jen „Ústava“) byla přijata ústavodárným shromážděním 17. září 1787 a je tak nejstarší platnou a účinnou psanou ústavou světa. Pro pochopení Ústavy jako celku je nezbytné si uvědomit historický kontext, ve kterém vznikala. V americké ústavní teorii je totiž Ústava chápána jako *de facto* navázání na

Deklaraci nezávislosti ze 4. července 1776 a trojici základních dokumentů 18. století, na nichž dnešní republika stojí, uzavírá prvních deset dodatků k Ústavě - *Bill of Rights*, jež byly ratifikovány v roce 1791.

Tyto tři dokumenty, jejichž originály jsou dnes vystaveny vedle sebe v budově Národních archivů ve Washingtonu D.C., představují pro americké občany téměř posvátné texty; i proto je tak obtížné přijímat jakékoliv nové dodatky k Ústavě, které by do tohoto mytického dokumentu nějak zasahovaly. Ostatně teorie živoucí Ústavy,¹⁴ jejímž výrazem je například kontroverzní rozhodnutí ve věci *Griswold v. Connecticut*¹⁵, umožňuje provádět nejvyšším federálním soudům významné změny v Ústavě nepřímou cestou díky jejich závaznému výkladu Ústavy. I přesto je Ústava Spojených států amerických – alespoň po formální stránce – považována za značně rigidní. To však nic nemění na tom, že existuje například obrovská masa soudcovského práva vzešlá z případů, které se týkaly právě prvních desíti dodatků k Ústavě - a zejména pak prvního dodatku.

Lze tedy obecně říci, že v americkém ústavním právu existuje určitá nevyváženost, neboť na jednu stranu se do samotného znění Ústavy zasahuje jen naprosto výjimečně, na stranu druhou interpretace základních práv amerických občanů je již po více než dvě stě let tématem stále aktuálním a všudypřítomným. O to větší je ale pak neochota radikálněji zasahovat do ustanovení (ať už přímo novelou Ústavy nebo i cestou závazných precedentů), jež se přímo nedotýkají individuálních práv a svobod a jsou „pouze“ rámcem, jenž institucionálně zakotvuje americké státní zřízení. Tento konzervativně-tradiční postoj se mimo jiné projevuje neochotou jednotlivých států uznávat právo cizích zemí, ale i na federální úrovni odmítáním přistupovat k některým mezinárodním smlouvám (například Římský statut Mezinárodního trestního soudu). Tato nedůvěra vůči zahraničním právním řádům má svůj historický základ právě už v koloniálním období, kdy tehdy ještě jako britští poddaní odmítli Američané dále tolerovat nadvládu Velké Británie a její zákony.

---

¹⁴ MESSE, E., *The Heritage Guide to the Constitution*, s. 9.

¹⁵ MESSE, E., *The Heritage Guide to the Constitution*, s. 370.

Jedním ze základních ustanovení Ústavy je takzvaná „*Supremacy Clause*“ (článek VI, věta 2.), která stanoví, že Ústava a zákony Spojených států přijaté na základě Ústavy, stejně jako mezinárodní smlouvy, jichž se Spojené státy rozhodnou účastnit, jsou nejvyšším právem Spojených států; soudci všech států jsou jimi vázáni, i kdyby se v Ústavě či zákonech jednotlivých států vyskytla protikladná ustanovení. Toto pravidlo je tak *de facto* kolizní normou¹⁶ *sui generis*, neboť upravuje rozhodné právo v případě konfliktu právního řádu federálního a státního.

Kromě tohoto ustanovení obsahuje Ústava ještě další čtyři normy důležité (nejen) pro mezinárodní právo soukromé. I když ne všechny úzce souvisejí s rozhodným právem pro smluvní závazkové vztahy při absenci volby práva, je jistě užitečné seznámit se s nimi, neboť se významně promítají do amerického *Conflict of Laws* jako celku.

Zcela zásadní ustanovení obsažené v Ústavě nalezneme v článku IV, oddílu 1. Jedná se o takzvanou „*Full Faith and Credit Clause*.“ Pro naše účely je nejdůležitější, že toto ustanovení přikazuje státům respektovat právo ostatních sesterských států a přiznává federálnímu zákonodárci právo provést toto ustanovení zákonem. Nicméně do dneška vydal americký Kongres pouze čtyři dílčí normy, z nichž žádná se nedotýká smluvních závazkových vztahů¹⁷.

Judikatura Nejvyššího soudu Spojených států amerických (dále jen „Nejvyšší soud“) postupně na základě tohoto a dalšího ustanovení, takzvané „*Due Process Clause*“ (objevuje se v pátém i čtrnáctém dodatku a zabezpečuje právo na řádný soudní proces) stanovila pravidla, kdy musí jeden stát aplikovat právo druhého státu. Právě tyto dva principy *Due Process* a *Full Faith and Credit* se nezřídka v judikatuře navzájem doplňují a slučují¹⁸. Na počátku 20. století byla *Full Faith and Credit Clause* aplikována tak, že Nejvyšší soud uložil povinnost aplikovat právo určitého státu v konkrétním případě, neboť shledal, že má ten který stát větší zájem na tom, aby se záležitost řídila právě jeho právem než právem státu soudu. Stalo se tak například v případě *New York Life Ins. Co. v. Dodge*

---

¹⁶ MESSE, E., *The Heritage Guide to the Constitution*, s. 291.

¹⁷ SYMEONIDES, S., *American Private International Law*, s. 18.

¹⁸ HAY, P., BORCHERS P.J., SYMEONIDES, S., *Conflict of Laws – Hornbook Series*, s. 175.

(1918), kdy Nejvyšší soud rozhodl, s ohledem na tehdy převládající teorii o nabytých právech (*Vested Rights*), že na pojistnou smlouvu má být aplikováno *lex loci contractus*¹⁹ na základě práva na spravedlivý proces, i přestože právo státu soudu mělo jinak dostatečnou spojitost s případem.

Postupem času však Nejvyšší soud začal aplikovat *Full Faith and Credit Clause* jen jako zákaz aplikace *lex fori*, aniž by rozhodné právo sám určil. Přitom se stále opíral o právo na řádný proces²⁰, tedy o pátý a čtrnáctý dodatek Ústavy. Zásadním případem v tomto ohledu byl *Allstate Insurance Co. v. Hague (1981)*, kdy Nejvyšší soud již zcela upustil od vážení zájmů „soupeřících“ států a naopak judikoval, že aby hmotné právo státu bylo zvoleno ústavně konformním způsobem, stát musí mít dostatečně významné spojení, zakládající zájem státu tak, aby určení rozhodného práva nebylo libovolné či fundamentálně nespravedlivé²¹. Obecně lze říci, že význam *Full Faith and Credit Clause* v judikatuře Nejvyššího soudu je již desítky let na ústupu; od roku 1947 nezrušil Nejvyšší soud jiným soudem učiněné rozhodnutí o řídicím právu pro rozpor s tímto ustanovením²². Zdá se tedy, že momentálně je nejdůležitějším ustanovením *Due Process Clause* z pátého a čtrnáctého dodatku, neboť jakmile je uspokojen požadavek na spravedlivý proces, otázka *Full Faith and Credit Clause* se jakoby vytrácí²³.

„*Privileges and Immunities Clause*,“ další významné ustanovení, najdeme, stejně jako *Full Faith and Credit Clause*, v článku IV Ústavy, ale tentokrát v oddílu druhém. Obě normy mají společné to, že upravují záležitosti „horizontálního vztahu či koexistence vícero států v rámci federace²⁴“. *Privileges and Immunities Clause* stanovuje, že občané kteréhokoliv státu se těší výsadám a svobodám jako občané ostatních států. Z toho tedy vyplývá, že se toto ustanovení vztahuje pouze na americké občany – ať už z jakéhokoliv státu, ne však na cizince.

---

¹⁹ SYMEONIDES, S., *American Private International Law*, s. 47.

²⁰ HAY, P., BORCHERS P.J., SYMEONIDES, S., *Conflict of Laws – Hornbook Series*, s. 176.

²¹ SYMEONIDES, S., *American Private International Law*, s. 49.

²² HAY, P., WEINTRAUB, R., BORCHERS, P., *Conflict of Laws – Cases and Materials*, s. 385.

²³ HAY, P., WEINTRAUB, R., BORCHERS, P., *Conflict of Laws – Cases and Materials*, s. 385.

²⁴ SYMEONIDES, S., *American Private International Law*, s. 47.

Posledním pátým důležitým ustanovením pro mezinárodní právo soukromé, je „*Equal Protection Clause*“ v čtrnáctém dodatku, podle kterého stát nemá právo zbavit jakoukoliv osobu podléhající jeho pravomoci stejné ochrany zákona.

Rámcem Ústavy a těchto pět základních ustanovení amerického ústavního pořádku, rovněž stěžejních pro americké *Conflict of Laws*, samozřejmě odrážejí i oba Restatementy, i když lze říci, že simplistický přístup prvního Restatementu reflektoval ústavní normy ne vždy zcela dostatečně.

1.2.2. Právní systémy jednotlivých států Unie

Hovoříme-li o mezinárodním právu soukromém Spojených států amerických, pak je nutné si uvědomit, že hovoříme o mezinárodním právu soukromém jednotlivých států. Obecné, americké mezinárodní právo soukromé jako takové (sjednocené pro padesát států a Unii) totiž neexistuje.²⁵

Conflict of Laws je téměř celé obsaženo v *case law* (tedy v soudních precedencích) a v právně nezávazných Restatementech. Právě tato absence psaných právních předpisů, které by obsahovaly úpravu řídicího práva jednotlivých smluvních typů nebo smluv obecně, je zřejmě nejzásadnějším rozdílem mezi prameny práva obou dominantních západních právních kultur.

V poslední době je ve Spojených státech patrný názorový proud, který se snaží prosadit zákaz aplikace práva cizích zemí i mezinárodního práva veřejného. Jak uvedeno výše, nedůvěra Spojených států vůči jiným než domácím právním řádům není nikterak novým fenoménem.

Například 2. listopadu 2010 ve státě Oklahoma schválilo 70% voličů dodatek k Oklahomské ústavě (pojmenovaný „*Save Our State Amendment*“), který zabraňoval státním soudům aplikovat právo ostatních národů a kultur, zejména pak právo mezinárodní a právo *šaría*. Přestože 30. listopadu téhož roku federální soud vydal předběžné opatření, kterým tento dodatek ke státní ústavě zablokoval, neboť odporoval prvnímu dodatku

---

²⁵ SYMEONIDES, S., *American Private International Law*, s. 16.

federální Ústavy, protože omezoval náboženskou svobodu²⁶, je i na tomto příkladu velmi dobře vidět, s jakým sebezapřením se právo cizích zemí ve Spojených státech aplikuje.

Oklahoma však není jediným příkladem státu, který v posledních měsících zavádí – s větším či menším úspěchem – předpisy, jež značně omezují nebo dokonce úplně vylučují aplikaci mezinárodního a zahraničního (tedy extra-unijního) práva. Například státy Tennessee, Louisiana, South Dakota, Mississippi, Nebraska či Arizona zavedly obdobná ustanovení do svého právního řádu, nebo se o to alespoň pokouší²⁷. Někdy se restrikce aplikace cizího práva omezuje pouze na případy, které bychom v českém, respektive evropském právu mohli zařadit pod výhradu veřejného pořádku, jindy se však jedná o odmítnutí zahraničního práva vskutku bez dalšího. Zatím existuje jen jediné soudní rozhodnutí k této aktuální problematice (výše zmíněný případ týkající se státu Oklahoma). V blízké době lze ale očekávat další a obdobně zajímavá rozhodnutí.

Jednotlivé státy Unie samy o sobě nemají právo uzavírat mezinárodní smlouvy, což je zřejmé z článku 1 oddílu 10 Ústavy. To ostatně potvrdil i Nejvyšší soud v případě *Holmes v. Jennison (1840)*²⁸. Obecně platí, že každý stát má vlastní systém právních norem a vnitřní hierarchii mezi nimi. Vždy a za všech okolností však platí *Supremacy Clause*, tedy že státní normy (ať už ústava státu či jen místní vyhláška) nesmí odporovat Ústavě.

1.2.3. Judikatura Spojených států amerických (federální a státní)

V posledních patnácti letech americké soudy v průměru rozhodovaly 2 000 případů týkajících se mezinárodního práva soukromého ročně²⁹. Samozřejmě, že judikatura reflektuje státní úpravu mezinárodního práva soukromého, která sleduje dvě základní schémata víceméně kopírující buď první nebo druhý *Restatement of Conflict of Laws*. O federální úpravě mezinárodního práva soukromého lze hovořit jen s obtížemi, neboť jak je

---

²⁶ INSTITUTE FOR U.S. LAW, Controversy Erupts Over Foreign Laws and International Law in U.S. Courts. Dostupný z WWW: <<http://www.iuslaw.org/10tmpbc088.php>>.

²⁷ INSTITUTE FOR U.S. LAW, Controversy Erupts Over Foreign Laws and International Law in U.S. Courts. Dostupný z WWW: <<http://www.iuslaw.org/10tmpbc088.php>>.

²⁸ MESSE, E., *The Heritage Guide to the Constitution*, s. 168.

²⁹ SYMEONIDES, S., *American Private International Law*, s. 20.

uvedeno výše, s výjimkou oněch pěti ustanovení Ústavy bylo vydáno jen velmi malé množství federálních předpisů zabývajících se touto problematikou a žádný, který by upravoval determinaci rozhodného práva při absenci volby pro smluvní závazkové vztahy.

Je vhodné na tomto místě poukázat na jednu – alespoň pro evropského právníka – zvláštnost americké soudní soustavy. Federální soudy totiž neaplikují pouze federální právo, nýbrž i státní. A stejně to platí i naopak, tedy že státní soudy aplikují i federální právo. Proto je potřeba zabývat se precedenty vzešlými z řízení před federálními i státními soudy.

1.2.4. Restatement of Conflict of Laws (první a druhý)

Specifickou roli v americkém právu hraje tzv. *Restatement of the Law*, vydávaný Americkým právním institutem (*American Law Institute*). Jedná se o právně nezávazné shrnutí daného právního odvětví, v našem případě tedy *Conflict of Laws*. Text vychází především z masy soudních rozhodnutí a dobové právní teorie. Formuluje a konkretizuje právní principy, z kterých judikatura na federální i státní úrovni učinila závazný pramen práva. Nastanou-li významné posuny v jednotlivých právních odvětvích v průběhu let, pak Americký právní institut připraví nové a aktualizované Restatementy, které nastalé změny reflektují.

Dnes je častěji užíván druhý a zatím poslední Restatement. Řada států Unie však dosud neupustila od principů obsažených v prvním Restatementu, a proto je potřeba zde pohovořit o Restatementech obou. Vzhledem k tomu, že se nejedná o právně závazné prameny práva, nelze zde aplikovat pravidlo *lex posterior derogat lex priori*. První Restatement, který byl Americkým právním institutem vydán v roce 1934, reflektuje vývoj amerického mezinárodního práva soukromého od jeho vzniku (ten je nejčastěji spojován se soudcem Nejvyššího soudu Josephem Storym a jeho dílem *Commentaries on the Conflict of Laws* z roku 1834) až po působení Josepha H. Bealeho (1863-1943) na právnické fakultě

Harvardské univerzity, kde také Beale vůbec poprvé přednášel mezinárodní právo soukromé ve Spojených státech jako výukový předmět v roce 1893³⁰.

Symeonides popisuje první Restatement následovně: „obsahoval detailní, mechanická a rigidní pravidla, která a) kompletně obětovala flexibilitu na oltář jistoty a předvídatelnosti, jež se nakonec ukázaly jako iluzorní, b) ignoroval poučení vzešlá ze zkušenosti na úkor nedomyšlené teoretické ryzosti, c) naprosto eliminoval volnost soudu věc individuálně posuzovat – a to přesto, že pravidla prvního Restatementu byla vydávána za sebrání nejdůležitějších poznatků soudů³¹“. Celý dokument byl vystavěn na dvou základních principech, a to teritorialitě a učení o nabytých právech (*Vested Rights*). Cílem Restatementu bylo nalézt místně vhodné právo („konfliktní spravedlnost“) raději než zajistit výsledek spravedlivý s ohledem na skutkové okolnosti případu („materiální spravedlnost“)³². Rozhodným právem pro smluvní závazkové vztahy podle prvního Restatementu bylo *lex loci contractus*.

Druhý Restatement byl přijat v roce 1969 a lze zjednodušeně shrnout, že je vystavěn na třech základních pilířích³³: 1) Pravidla vázaná na tradiční zásadu teritoriality a zásadu personality obsažená v již prvním Restatementu; 2) Pravidlo „most significant connection“; a 3) Specifická kolizní kritéria – v § 145 pro *torts* (ne zcela přesný český překlad by patrně byl občanskoprávní delikty) a v § 188 pro smluvní závazkové vztahy. Dnes podle druhého Restatementu postupuje 24 států³⁴ Unie. Na rozdíl od svého předchůdce dává soudům široký prostor, aby dle vlastního uvážení rozhodovaly na základě skutkových okolností případu. Možná nejvýznamnějším – i když obecným – rysem tohoto dokumentu je, že ačkoli představuje komplexní úpravu, nevydal se cestou ideologické

---

³⁰ SYMEONIDES, S., *American Private International Law*, s. 65.

³¹ SYMEONIDES, S., *American Private International Law*, s. 68.

³² SYMEONIDES, S., *American Private International Law*, s. 69.

³³ HRADILOVÁ, V. *Kodifikace kolizního práva v USA: Restatement (Second) of Conflict of Laws.*, *Jurisprudence* č. 1/2008, s. 19.

³⁴ SYMEONIDES, S., *American Private International Law*, s. 112.

ryzosti (jako jeho předchůdce s principy teritoriality a *Vested Rights*), nýbrž je vystaven na právně-filosofické pluralitě³⁵.

Podrobněji bude pojednáno o kolizních normách obou Restatementů v kapitole věnované určování rozhodného práva ve Spojených státech.

1.3. Smlouva o mezinárodní koupi zboží (Vídeňská úmluva)

I když je Vídeňská úmluva z 11. dubna 1980 (*The United Nations Convention on the International Sale of Goods*, zkráceně *CISG*) mezinárodní smlouvou, a tudíž by o ní mohlo být psáno i výše při pojednání o mezinárodních smlouvách, je této úmluvě věnována zvláštní podkapitola ze dvou důvodů: 1) úmluva byla ratifikována Spojenými státy i Českou republikou s identickou výhradou; a 2) smlouvy o mezinárodní koupi jsou nejdůležitější a nejfrekventovanější v oblasti mezinárodního práva soukromého i mezinárodního obchodu.

Vídeňská úmluva upravuje kupní smlouvu mezi stranami, které mají místa podnikání v různých státech, a) jestliže tyto státy jsou smluvními státy; nebo b) jestliže podle ustanovení mezinárodního práva soukromého se má použít právního řádu některého smluvního státu. Nicméně právě podle zmíněné výhrady učiněné v souladu s článkem 95 Vídeňské úmluvy se ve druhém případě tato mezinárodní smlouva aplikovat nebude v případě České republiky a Spojených států amerických.

Specifikem Smlouvy o mezinárodní koupi zboží je, že pro úpravu právního vztahu nepoužívá kolizní metodu, nýbrž obsahuje normy přímé, a Vídeňská úmluva sama je tak výrazem přímé úpravy³⁶. Je proto zřejmé, že výklad o hmotněprávních normách Vídeňské úmluvy nebude předmětem této práce. Zmiňována je zde v souvislosti s určováním rozhodného práva proto, že pokud smluvní strany vyloučí aplikaci této úmluvy, pak přichází na řadu použitelné kolizní normy. V opačném případě se však budou aplikovat přímé normy Smlouvy o mezinárodní koupi zboží a Nařízení Řím I (případně Římská

---

³⁵ SYMEONIDES, S., *American Private International Law*, s. 114.

³⁶ KUČERA, Z., PAUKNEROVÁ, M., RŮŽIČKA, K., a kol., *Právo Mezinárodního Obchodu*, s. 217.

úmluva či ZMPS) se tedy vůbec nepoužije. Stejně tak i ve Spojených státech je třeba na základě *Supremacy Clause* dát přednost Vídeňské úmluvě za okolností v ní stanovených.

II. Pravidla určování rozhodného práva v České republice

V předešlé kapitole bylo pojednáno o nejdůležitějších pramenech práva aplikovatelného v České republice a o hierarchii mezi jednotlivými právními předpisy navzájem. Nyní se tedy můžeme zaměřit již na samotná pravidla určování rozhodného práva ve smluvních závazkových vztazích při absenci volby.

2.1. Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním

Tato základní norma našeho mezinárodního práva soukromého ztratila ve velké míře na významu s ratifikací Římské úmluvy a následně s nabytím účinnosti Nařízení Řím I, neboť oba novější právní předpisy mají před ZMPS aplikační přednost a jsou vystavěny na principu univerzality.

Základním pravidlem obsaženým v ZMPS pro určení práva řídicího při absenci volby je, že se závazkové právní vztahy řídí právním řádem, jehož použití odpovídá *rozumnému uspořádání daného vztahu*. Tento princip je zakotven v § 10 odst. 1 a je dále rozvinut v § 10 odst. 2, kde je uveden demonstrativní výčet smluvních typů (jedná se o kupní smlouvy, smlouvy o dílo, smlouvy týkající se nemovitostí, smlouvy o dopravě, pojistné smlouvy, příkazní smlouvy, smlouvy o obchodním zastoupení, zprostředkovatelské smlouvy a smlouvy o vícestranných výměnných obchodech) s hraničními určovateli, podle nichž se zpravidla determinuje právo rozhodné. Je zde potřeba zdůraznit, že zákon připouští možnost, že rozumnému vztahu bude nejlépe odpovídat i jiné právo, než které v tomto druhém odstavci předvídá ZMPS. Třetí a poslední odstavec § 10 se pak vztahuje na smluvní typy neuvedené v odstavci druhém a zakotvuje postup o třech krocích, jak určit rozhodné právo: 1) smlouva se řídí právem státu, ve kterém mají obě strany sídlo či bydliště; 2) pokud nelze určit podle předešlého, pak se smlouva řídí místem, kde byla uzavřena (pakliže byla uzavřena mezi přítomnými); 3) pokud nelze určit rozhodné právo podle předešlých dvou kroků, pak se smlouva řídí

právem místa, kde má sídlo či bydliště příjemce návrhu na uzavření smlouvy. Toliko stěžejní § 10 ZMPS v kostce.

Právo určené podle § 10 ZMPS se ovšem neaplikuje bez výjimky. V § 36 ZMPS je upravena výhrada veřejného pořádku, která se vztahuje na ty případy, „v nichž se účinky právního řádu cizího státu, který by měl být aplikován, příčí zásadám společenského a státního zřízení České republiky. Musí jít o takové zásady, na nichž je nutno bez výhrady trvat (např. úprava diskriminující ženy, národnost, rasu a podobně)³⁷“. Není tedy možné výhradou veřejného pořádku chránit například všechna kogentní ustanovení tuzemského práva³⁸; naopak výhradu veřejného pořádku je možné použít jen v opravdu výjimečných případech, kdy *účinky* aplikace zahraniční právní normy v konkrétní věci narušují české státní či společenské uspořádání tak intenzivně, že není možné cizí předpis použít.

Z výše uvedeného je jasné, že v tuzemsku máme v jednom předpise kodifikované právně závazné kolizní normy, které určují rozhodné právo v případě absence volby. ZMPS obsahuje ustanovení poměrně specifická u smluvních typů, které jsou předpisem výslovně upraveny (např. že smlouvy kupní a smlouvy o dílo se řídí právem místa, kde má sídlo či bydliště prodávající nebo zhotovitel díla v době uzavření smlouvy; smlouvy o nemovitostech právem místa, kde se nachází nemovitost atd.), ale také kolizní normy, které jsou více abstraktní – jedná se zejména o použití práva, jež odpovídá *rozumnému uspořádání vztahů*. Kombinace specifčnosti hraničních určovatelů u jednotlivých smluvních typů a dále obecnějších pravidel pro případy, kdy není možné kontrakt jednoznačně podřadit pod smluvní typ nebo kdy by subsumpce podle § 10 odst. 2 ZMPS neodpovídala principu rozumného uspořádání, není nikterak neobvyklou formou úpravy této problematiky. Jak uvidíme níže, co do dichotomie úpravy jednotlivých typů kontraktů na jedné straně a pravidel generičtějších a abstraktnějších pro případy, které právní předpis konkrétněji nepředvídá, na straně druhé, je ZMPS podobný Nařízení Řím I, ale také právně nezávazné kodifikaci *Restatement (Second) of Conflict of Laws*.

---

³⁷ POKORNÝ, M., Zákon o mezinárodním právu soukromém - komentář, s. 57.

³⁸ KUČERA, Z., Mezinárodní právo soukromé, s. 195.

Zastavme se nyní na okamžik u slovního spojení *rozumné uspořádání*. Tento pojem je sám o sobě dosti vágní, česká judikatura nám v tomto ohledu bohužel také příliš nepomůže, neboť judikátů je jen velmi poskrovnu. Bude třeba proto vyjít z jazykové interpretace tohoto spojení, respektive z přídavného jména „rozumný“. Patrně se nelze dobrat nějaké konkrétní a jasné specifikace tohoto slova, především i proto, že „rozumný“ je pojem značně relativní. Domnívám se, že je logické usuzovat, že zákonodárce pojmem „rozumný“ chtěl vyjádřit cosi jako „objektivně spravedlivý.“ Samozřejmě, že každý rodilý mluvčí může mít jazykové cítění trochu jiné a nuance, které ve spojení „rozumné uspořádání“ cítí, ho mohou přivést k jinému synonymu či víceslovnému opisu. Odvážím se však tvrdit, že ať vyjádříme tento základní hraniční určovatel při absenci volby práva jakkoliv, nedobereme se žádného konkrétnějšího kritéria, na základě kterého by šlo determinovat, co je „rozumné.“ To bude potřeba posoudit u každého případu zvlášť. ZMPS zde tedy zároveň ponechává poměrně širokou diskreci soudu, aby určil, co shledává *rozumným uspořádáním*, neboť i u smluv uvedených v § 10 odst. 2 a odst. 3 je stanoveno, že se hraniční určovatelé v těchto odstavcích uvedených použijí pouze *zpravidla*.

Za nejpřesnější překlad pojmu *rozumné uspořádání* do angličtiny pokládám „*reasonable settlement*.“ Zde snad každý, kdo je alespoň v základech znalý *Common Law*, snadno spatří určitou terminologickou podobnost, neboť právo Spojených států užívá velmi často pojmů jako „*reasonable person, reasonable care, reasonable doubt, reasonable time*“ a mnohé další. Právě díky těmto neurčitým pojmům je ponechán v rukou soudu široký prostor, aby právo závazně dotvářely a vytvářely. Masa *case law* popisující a rozvíjející tyto pojmy se vyvíjela po staletí a nic nenaznačuje tomu, že by v tomto ohledu měla nastat nějaká změna. V České republice ale – vzhledem k nedostatečnému počtu soudních rozhodnutí – pojem *rozumné uspořádání* nikdy nebyl rozvinut ani zdaleka tak, jako výše uvedené termíny v právu Spojených států. I přesto a bez ohledu na dobu a prostředí, v kterém český ZMPS vznikl, nelze popřít terminologickou podobnost s anglo-americkým právním systémem, kde právní jistota – byť je principem jistě žádoucím a užitečným – nemá v pomyslné hierarchii fundamentálních právních maxim tak dominantní místo jako v kontinentální právní kultuře.

Ze znění § 10 ZMPS nelze jednoznačně vyvodit závěr, že účelem použité formulace bylo odchýlení se od principu právní jistoty a vydání se směrem k angloamerické *equity* ve smyslu spravedlnosti či férovosti, kterou soud pro daný konkrétní případ nalezne (a v *Common Law* také závazně stanoví pro všechny obdobné případy). Zároveň ale nelze popřít, že v posunu, který přichází s Římskou úmluvou a Nařízením Řím I, je možné spatřovat větší důraz na právní jistotu a na předvídatelnost práva pro co možná nejširší možný okruh právních vztahů (jak moc byla tato snaha úspěšná, uvidíme až s odstupem času). Tak například nejneurčitější a nejobecnější hraniční určovateli v Nařízením Řím I je „*nejušší spojení*“ (který je přeci jen konkrétnější než *rozumné uspořádání* – viz níže). Ten dostává přednost před hraničními určovateli v článku 4 odstavců 1 a 2 nařízení pouze v případě, že smlouva *zjevně* úžeji souvisí s právem jiné země. Rovněž se k němu přistupuje v případech, kdy rozhodné právo podle prvních dvou odstavců článku 4 Nařízení Řím I vůbec určit nelze.

Jak již bylo uvedeno výše, návrh nového zákona o mezinárodním právu soukromém opouští koncepci *rozumného uspořádání* a *de facto* konsistentně s evropskou normotvorbou přijímá v navrhovaném § 87 hraniční určovatel „*nejušší souvislosti*“ (po vzoru Římské úmluvy, avšak nepatrně odchýlně od českého překladu Nařízení Řím I) pro všechny kontrakty s výjimkou pojistných smluv a smluv o dočasném užívání ubytovacího zařízení. Jen pro úplnost je třeba připomenout, že i pro návrh tohoto zákona platí následující: „Kolizní normy pro určení rozhodného práva pro smluvní závazkové vztahy jsou sjednoceny v Nařízením Řím I. Jde o univerzální unifikaci, tj. právního řádu státu, na který tyto kolizní normy odkazují, se použije, i když jde o právní řád státu, který není členským státem EU. S ohledem na obecnou závaznost a přímou použitelnost nařízení v České republice se zde stanoví kolizní úprava jen pro smlouvy, na které se Nařízením Řím I nevztahuje³⁹.“

---

³⁹ Z důvodové zprávy k § 87 návrhu zákona o mezinárodním právu soukromém. Dostupná z WWW: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/zakon-o-mezinarodnim-pravu-soukromem/duvodova-zprava.html>>.

2.2. Determinace rozhodného práva podle předpisů evropského charakteru

Na rozdíl od předešlé kapitoly, která se zabývala prameny práva a z toho důvodu bylo o Římské úmluvě a Nařízení Řím I pojednáno odděleně, neboť oba dokumenty jsou – alespoň formálně – zcela jiným druhem pramene práva (mezinárodní smlouva, respektive nařízení Evropského parlamentu a Rady), tato část práce se již zaměřuje na samotné kolizní normy a hraniční určovatele. Je proto vhodné pojednat o obou předpisech ve stejné části, neboť spolu tyto dokumenty úzce souvisí. Zjednodušeně je možné říci, že Nařízení Řím I je „novelou“ původní Římské úmluvy, neboť sic přináší podstatné změny (o těch, které jsou relevantní pro tuto práci, bude pojednáno níže), torzo nařízení zcela zjevně kopíruje úmluvu. Obecně nejvýznamnější změna, kterou Nařízení Řím I přináší, spočívá v tom, že původní mezinárodní smlouvu (samozřejmě aniž by ta ztratila platnost pro kontrakty uzavřené do 17. prosince 2009) přenáší do sekundárního práva Evropské unie.

Přestože oba dokumenty předvídají možnost volby práva, jež je výrazem smluvní autonomie stran, oba zároveň pamatují ve svém článku 4 na případy, kdy strany z nějakého důvodu rozhodné právo nevolí v souladu s článkem 3. Oba dokumenty pak mají univerzální použitelnost a představují komplexní úpravu mezinárodního práva soukromého v oblasti smluvních závazkových vztahů. I když některá ustanovení byla z úmluvy přejata do nového nařízení prakticky *verbatim*, článek 4, jemuž se budu v této části práce především věnovat, doznal podstatných změn, a proto bude užitečné se zabývat každou normou zvlášť a ukázat posun, který Nařízení Řím I přináší.

2.2.1. Římská úmluva

Článek 4 (Rozhodné právo při neexistenci volby práva) se skládá z pěti odstavců. Hned první odstavec stanoví hraniční určovatel „*nejvyšší souvislosti*“ (v angličtině „*closest connection*“). Malinko nešikovné slovní spojení by šlo přeformulovat tak, že řídicím právem „je právní řád státu, k němuž má smlouva nejvyšší vztah“⁴⁰. Princip nejvyššího vztahu má svůj původ v *Common Law. Restatement (Second) of Conflict of Laws* je do

---

⁴⁰ PAUKNEROVÁ, M., Evropské mezinárodní právo soukromé, s. 226.

značné míry vystavěný právě na tomto pojmu/konceptu (byť jeho anglické znění – „*Most significant relationship*“⁴¹ není identické s anglickou terminologií Římské úmluvy a Nařízení Řím I). Na princip nejužšího vztahu se odvolával soud například i v případě *Bonython v Commonwealth of Australia* (i když mezi nejužším spojením podle *Common Law* a evropského práva jsou rozdíly): „hmotněprávní aspekty závazku musí být určeny rozhodným právem, tedy právním řádem, na který kontrakt odkazuje nebo s kterým má nejužší a nejreálnější vztah“⁴². I přes svůj původ v *Common Law* hraniční určovateli nejužší souvislosti odrážel již existující kolizní normy většiny signatářských států⁴³. Jedna z odlišností, se kterými se právník ze země *Common Law* bude muset v článku 4 vypořádat, jsou domněnky, které mají pomoci nejužší vztah identifikovat⁴⁴.

Dalším podstatným bodem prvního odstavce je možnost štěpení kontraktu, pokud část smlouvy, která je oddělitelná od zbytku, úžeji souvisí s jinou zemí. Římská úmluva tedy připouští, aby se různé části kontraktu řídily odlišným právem. Možnost existence více rozhodných práv pro jednu smlouvu je odrazem smluvní volnosti, jež připouští i článek 3 odst. 1 při explicitní volbě práva. Přípustnost *dépeçage* i pro případy podle článku 4 lze považovat za určitý odraz úpravy obsažené v předešlém článku, neboť je zájem na tom, aby řídicí právo vždy odpovídalo co nejlépe konkrétnímu závazku, což právě štěpení obligačního statutu umožňuje.

Princip nejužší souvislosti je v odstavci druhém dále rozvinut tak, že platí domněnka, že smlouva nejužší souvisí se zemí, v níž má strana, která je povinna plnit předmět smlouvy, v době uzavření smlouvy obvyklé bydliště či ústředí. Odstavec ještě přináší drobné modifikace v případě, kdy osoba, která má plnit, tak činí při výkonu povolání nebo provozování živnosti: pak se smluvní vztah řídí právem země, kde se nachází provozovna. I když to z české verze úmluvy nemusí být zřejmé, je v tomto odstavci zakotvena zásada charakteristického plnění, jež je typická pro kontinentální

---

⁴¹ KAY, H.H., *Conflict of Laws Gilbert Summaries*, s. 136.

⁴² PLENDER, R., WILDERSPIN, M., *The European Private International Law of Obligations*, s. 167.

⁴³ PLENDER, R., WILDERSPIN, M., *The European Private International Law of Obligations*, s. 167.

⁴⁴ PLENDER, R., WILDERSPIN, M., *The European Private International Law of Obligations*, s. 168.

právo⁴⁵. Naproti tomu anglický překlad úmluvy tento princip zakotvuje výslovně: „... *the party who is to effect the performance which is characteristic of the contract...*“ Podle *The Giuliano Lagarde Report* odstavec druhý článku 4 dává „konkrétní formu a objektivitu konceptu *nejúžší souvislost*, který je sám o sobě příliš vágní. Současně velmi zjednodušuje problém určování rozhodného práva při absenci volby.⁴⁶“

Odstavec třetí stanoví, že pro smlouvy, jejichž předmětem je věcné právo k nemovitosti nebo právo nemovitost užívat, platí domněnka, že smlouva nejúžěji souvisí s místem, kde se nemovitost nachází. Co do výsledku je tak toto ustavení podobné jako ta, která nalezneme v ZMPS, Nařízení Řím I či druhém Restatementu. *The Giuliano Lagarde Report* nicméně připomíná, že tento odstavec se nevztahuje na smlouvy, jejichž předmětem je výstavba nemovitosti nebo její oprava⁴⁷.

Další speciální ustanovení přináší odstavec čtvrtý, který se týká smluv o přepravě zboží. U těchto kontraktů neplatí domněnka z odstavce druhého, naopak platí domněnka, že smlouva nejúžěji souvisí se zemí, v níž má přepravce v době uzavření smlouvy hlavní provozovnu, nachází-li se v této zemi také místo nákladky nebo místo výkladky nebo hlavní provozovna odesílatele zboží. Z poslední věty čtvrtého odstavce vyplývá, že smlouvy o přepravě budou pro účely Římské úmluvy poměrně širokým pojmem, neboť se za ně mají považovat i dopravní nájemní (charterové) smlouvy a jiné smlouvy, jejichž hlavním účelem je přeprava zboží. Od smluv o přepravě zboží je však třeba odlišovat smlouvy, kde převažují elementy smlouvy nájemní⁴⁸, přestože přeprava zboží může být také součástí tohoto kontraktu. I přes poměrně extenzivní definici smluv o přepravě podle odstavce čtvrtého je třeba toto ustanovení, které zakotvuje pro přepravní smlouvy speciální domněnku, vykládat restriktivně⁴⁹, neboť se jedná o výjimku z obecných pravidel z předešlých odstavců. Ostatně sám Evropský soudní dvůr deklaroval v případě *C-133/08*

---

⁴⁵ PAUKNEROVÁ, M., *Evropské mezinárodní právo soukromé*, s. 226.

⁴⁶ THE GIULIANO LAGARDE REPORT – Article 4, (překlad vlastní).

⁴⁷ THE GIULIANO LAGARDE REPORT – Article 4, (překlad vlastní).

⁴⁸ PAUKNEROVÁ, M. *Presumptions, Escape Clauses and International Carriage of Goods Contracts*. s. 484.

⁴⁹ PAUKNEROVÁ, M. *Presumptions, Escape Clauses and International Carriage of Goods Contracts*. s. 485.

*Intercontainer Interfrigo SC (ICF) v Balkenede BV and MIC BV*⁵⁰ nutnost v rámci ustanovení článku 4 odst. 4 smlouvu o přepravě vykládat restriktivně stejně jako domněnky na ni se vztahující⁵¹.

Poslední, pátý, odstavec článku 4 stanoví, že odstavec 2 se nepoužije, není-li možné určit předmět plnění, a dále že se k domněnkám podle odstavců 2-4 nepřihlíží, pokud z okolností vyplývá, že smlouva úžeji souvisí s jinou zemí.

V případě *Definitely Maybe (Touring) Ltd v. Marek Liederberg Konzertagentur GmbH (2001) 4 All ER 283* byl žalobcem manažer britské hudební skupiny „Oasis,“ jenž uzavřel smlouvu, na základě které měla kapela vystoupit na koncertě v Německu. Cena za vystoupení měla být uhrazena v německých markách. Dva hlavní představitelé kapely – bratři Gallagherové – se však před koncertem pohádali a Noel Gallagher se vystoupení vůbec nezúčastnil, ostatní členové „Oasis“ přesto koncert odehráli. Německá společnost, která si vystoupení objednala, odmítla zaplatit plnou smluvní cenu a společnost Definitely Maybe (Touring) Ltd. podala žalobu k anglickému soudu. Anglický soud shledal, že přestože na základě článku 4 odst. 2 Římské úmluvy by se mělo aplikovat právo anglické (tedy právo země, v níž má strana, která je povinna plnit předmět smlouvy – charakteristické plnění – v době uzavření smlouvy obvyklé bydliště nebo ústředí), nebyl mezi Anglií a kontraktem nejužší vztah, neboť smlouva byla daleko více spjata s Německem. Anglický soud tedy neaplikoval článek 4 odst. 2 Římské úmluvy a rozhodl, že se právní vztah má řídit právem německým na základě nejužšího spojení s Německem⁵². Z tohoto případu je poměrně dobře vidět, jak se v praxi vyvažují hraniční určovatelé z článku 4 v případě, kdy jednotlivé principy tam obsažené povedou k determinaci různého řídicího práva.

Další případ ale ukazuje, že určení rozhodného práva často není tak jednoznačné a může tedy být do velké míry problematické. Ve sporu *Société Nouvelle des Papétries*

---

⁵⁰ EUROPEAN COMMISSION SERVICE – Summaries of important judgments. Dostupný z WWW: <http://ec.europa.eu/dgs/legal_service/arrets/08c133_en.pdf>.

⁵¹ PAUKNEROVÁ, M. Presumptions, Escape Clauses and International Carriage of Goods Contracts. s. 494.

⁵² TERRETT, S., An Introduction to the Law of International Trade – International Litigation, s. 63.

v *BV Machinenfabriek BOA (1995)*, který řešil nizozemský soud, prodal nizozemský subjekt stroj francouzskému kupci. Vyjednávání před samotným uzavřením smlouvy probíhalo ve Francii a kontrakt nakonec neobsahoval volbu práva. Z reálií případu bylo poměrně zřejmé, že je úžeji spjat s Francií než s Nizozemím. Dalo by se tedy očekávat, že soud aplikuje únikovou klauzuli v článku 4 odstavci 5. Nicméně nizozemský soud shledal, že se smlouva bude řídit právem nizozemským na základě článku 4 odstavce 2. Zdůraznil přitom potřebu předvídatelnosti práva a právní jistoty a domněnku z odstavce druhého tím *de facto* použil jako téměř absolutně rigidní pravidlo⁵³. Zde je možno spatřovat na jednu stranu problémy, které souvisely s tím, že před vstoupením dodatkových protokolů k Římské úmluvě v účinnost se mohla její interpretace značně lišit. Na druhou stranu se však domnívám, že případy jako *Société Nouvelle* ukazují na jen velmi obtížně skloubitelné požadavky na právní jistotu a zároveň flexibilitu při determinaci rozhodného práva. Zcela jistě lze plně souhlasit s tím, že oba požadavky jsou velmi žádoucí a je správné, že jich bylo při sepisování úmluvy dbáno. Nicméně je na místě se tázat, zda je opravdu možné dosáhnout tohoto rigidně-flexibilního ideálu. Základní hraniční určovateli *nejužší souvislosti*, tak jak je modifikován vyvratitelnými domněnkami v dalších odstavcích článku 4, je jistě racionálním východiskem pro determinaci práva. Pravdou však zůstává, že k interpretaci článku 4 jako celku je nutné do značné míry sledovat relativní judikaturu, neboť samotný text úmluvy – i za pomoci *The Giuliano Lagarde Report* – může být v konkrétních případech, kdy je zapotřebí vyvažovat kontradiktorní požadavky na řídicí právo, značně neurčitý. Většina kontinentálních soudů klade větší důraz na právní jistotu, jak je evidentní z předešlého případu. Římská úmluva v praxi tak zůstává pramenem práva bohatým na paradoxy. Na rozdíl od Nařízení Řím I neobsahuje prakticky žádné kolizní normy specificky vystavěné pro konkrétní smluvní typy. Kombinace obecného principu nejužšího spojení a vyvratitelných domněnek, které mají pomoci toto spojení identifikovat, je poměrně běžnou úpravou. Obdobná ustanovení (i když třeba s jinými hlavními hraničními určovateli) nalezneme v ZMPS i ve druhém Restatementu. Nicméně jsem toho názoru, že znění Římské úmluvy má blíže k americkému pojetí mezinárodního práva soukromého v tom, že ponechává soudům

---

⁵³ TERRETT, S., *An Introduction to the Law of International Trade – International Litigation*, s. 63-64.

značnou volnost, aby na faktech konkrétního případu určily právo, které skutečně bude nejvhodnější pro danou věc, byť třeba na úkor právní jistoty. Evropské soudy však jakoby se zalekly volnosti a raději domněnky, které mají sloužit jen jako pomocné při nalézání správného rozhodného práva, interpretují značně rigidně. Pravdou je, že tento fenomén může souviset s určitou neochotou aplikovat právo cizího státu. Samozřejmě, že v Evropské unii, kde jsou přeci jen národní právní řády (a v neposlední řadě samozřejmě také jejich jazyk) od sebe odlišnější než v jednotlivých státech Spojených států amerických, se nelze tomuto jevu úplně divit.

Římská úmluva kromě obecné úpravy pro smluvní závazkové vztahy v článku 3 a v článku 4 obsahuje ještě další speciální ustanovení pro spotřebitelské smlouvy v článku 5 a pro individuální pracovní smlouvy v článku 6. Obecným rysem úpravy těchto smluv je ochrana slabší strany, tedy spotřebitele a zaměstnance. Vzhledem k tomu, že těžiště této práce je v obecných smluvních závazkových vztazích, této speciální úpravě zvláštní pozornost dále věnovat nebudeme. Ustanovení, které se však závažně dotýká všech smluv při absenci volby práva, je článek 7, který upravuje imperativní normy. Tyto imperativní – nebo též nutně použitelné - normy mohou pro konkrétní právní vztah pocházet ze tří různých právních řádů. Za prvé to mohou být nutně použitelné normy *legis fori* (tedy práva soudu), mohou to být normy *legis causae* (tedy práva rozhodného, i když o imperativních normách práva rozhodného se úmluva výslovně nezmiňuje), anebo to mohou též být imperativní normy třetího státu⁵⁴. Přestože případy, kdy se aplikují imperativní normy třetího státu, jsou nejméně časté, tak například v polovině devadesátých let se objevil u nás spor před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR⁵⁵, kdy byla teoreticky připuštěna aplikace principů z ustanovení článku 7 odst. 1 Římské úmluvy (v tomto případě nutně použitelných norem Maďarska), přestože v tu dobu ještě nebyla Česká republika signatářským státem úmluvy.

Článek 7 odst. 1 výslovně stanoví, že lze použít imperativní ustanovení práva jiné země, s níž věcné okolnosti úzce souvisí, v rozsahu, v jakém musí být podle práva této jiné

---

⁵⁴ PAUKNEROVÁ, M., Evropské mezinárodní právo soukromé, s. 243.

⁵⁵ PAUKNEROVÁ, M., Evropské mezinárodní právo soukromé, s. 245.

země imperativní ustanovení použita bez ohledu na právo, které je jinak pro smlouvu rozhodné. Výše zmíněná neochota soudů aplikovat cizí právo se logicky objevuje i v souvislosti s těmito imperativními ustanoveními. I proto pět států (Irsko, Lucembursko, Německo, Portugalsko a Spojené království) vzneslo vůči článku 7 odst. 1 výhradu, a není tak pro ně právně závazný⁵⁶. Článek 7 odst. 2 pak zakotvuje zásadu aplikace imperativních norem *legis fori*.

Konečně v případě ESD č. C-381/98 *Ingmar GB Ltd v Eaton Leonard Technologies Inc* shledal Evropský soudní dvůr, že i předpisy komunitárního práva mohou být imperativními normami ve smyslu článku 7 Římské úmluvy⁵⁷ (v tomto konkrétním případě se jednalo o dva články směrnice č. 86/653/EHS týkající se právních nároků obchodních zástupců po ukončení smluvního vztahu⁵⁸).

Na závěr této části je potřeba ještě zmínit článek 16 Římské úmluvy, který podobně jako § 36 ZMPS upravuje veřejný pořádek. Ten stanoví, že použití normy rozhodného práva může být odmítnuto, pokud je její aplikace zjevně neslučitelná s veřejným pořádkem země soudu. I když vztah mezi veřejným pořádkem a imperativními normami podle článku 7 není zcela jasný, autoři díla *Private International Law* se přiklánějí k tomu, že výhrada veřejného pořádku může zabránit aplikaci imperativních norem⁵⁹ a je tak *de facto* nejsilnější výjimkou z aplikace jiných standardních kolizních norem obsažených v člancích 4 až 6.

2.2.1. Nařízení Řím I

Příprava Nařízení Řím I vycházela především ze Zelené knihy o transformaci Římské úmluvy z r. 1980 o právu rozhodném pro smluvní závazky v komunitární nástroj a o její modernizaci. Už jen ze samotného názvu tohoto dokumentu je zcela evidentní, že chystané nařízení nemělo představovat tlustou čáru a dramatický zlom v evropském

---

⁵⁶ PAUKNEROVÁ, M., *Evropské mezinárodní právo soukromé*, s. 245.

⁵⁷ FAWCETT, J., CARRUTHERS, J., NORTH, P., *Private International Law*, 737.

⁵⁸ PAUKNEROVÁ, M., *Evropské mezinárodní právo soukromé*, s. 245.

⁵⁹ FAWCETT, J., CARRUTHERS, J., NORTH, P., *Private International Law*, 741.

mezinárodním právu soukromém, ale mělo být plynulým pokračováním a vylepšením stávajících pravidel.

Přesto však pro nás nejdůležitější článek 4 Nařízení Řím I přinesl jednu z největších změn oproti Římské úmluvě. Na rozdíl od svého předchůdce nové nařízení v článku 4 odst. 1 stanoví specifické kolizní normy pro osm smluvních typů (smlouvy o koupi zboží; smlouvy o poskytování služeb; smlouvy, jejichž předmětem je věcné právo k nemovitosti nebo její nájem; smlouvy o nájmu nemovitosti na dočasné soukromé užívání; franšizové smlouvy; smlouvy o distribuci; smlouvy o koupi zboží v dražbě; smlouvy uzavírané v rámci mnohostranného systému). Toto je zcela zásadní změna oproti Římské úmluvě, která v prvním odstavci článku 4 jen stanovila obecný hraniční určovateli nejužší souvislosti. V Nařízení Řím I tak lze na první pohled spatřit větší snahu dosáhnout právní jistoty, neboť minimálně u osmi smluvních typů se zdá, že lze s relativní určitostí předvídat, které právo je pro smluvní závazkový vztah řídicí. V zásadě je podle odstavce prvního rozhodným právo osoby, která vyvíjí charakteristickou činnost, což ostatně odpovídá i stavu u smluv výslovně neupravených, na něž se vztahuje ustanovení odstavce druhého. S úpravou vybraných kontraktů se však rozhodného práva dobereme snadněji a příměji⁶⁰. Formulování principů pro určení práva u osmi smluvních typů s sebou ovšem také mimo potenciálně většího stupně právní jistoty přináší menší míru flexibility oproti úmluvě, neboť lze mít za to, že bude složitější na základě principu nejužšího spojení pro daný případ derogovat kolizní normu vytvořenou specificky pro určitý druh kontraktu, než tomu bylo u obecnějších pravidel podle Římské úmluvy. Ostatně i preambule k nařízení v odrážce (19) říká, že pokud není volba práva provedena, mělo by být rozhodné právo určeno v souladu s pravidlem stanoveným pro zvláštní smluvní typ.

Odstavec druhý upravuje rámcově smlouvy, na něž se nevztahuje odstavec první, a smlouvy, na jejichž jednotlivé prvky by se mohlo vztahovat více ustanovení z odstavce prvního. Podobně jako Římská úmluva říká nařízení, že se tyto smlouvy řídí právem země, v níž má strana, která je povinna poskytnout plnění charakteristické pro smlouvu, obvyklé bydliště (obvyklé bydliště je definováno v článku 19 Nařízení Řím I a rozumí se jím

---

⁶⁰ FAWCETT, J., CARRUTHERS, J., NORTH, P., *Private International Law*, s. 723.

například i místo ústřední správy obchodních společností). Na rozdíl tedy od českého překladu Římské úmluvy zakotvuje česká verze nařízení již explicitně princip charakteristického plnění. Odstavec druhý přináší změnu v tom, že oproti úmluvě zde toto ustanovení již není formulováno jako domněnka, ale jako tvrdé pravidlo. Odrážka (19) preambule stanoví, že je-li smlouva složena z množiny práv a povinností, které mohou být zařazeny pod více než jeden smluvní typ, mělo by být charakteristické plnění pro smlouvu určené s ohledem na její „těžiště“ (v angličtině „center of gravity“).

Po vzoru Římské úmluvy také odstavec třetí (takzvaná úniková doložka) stanoví, že pokud ze všech okolností případu vyplývá, že je smlouva zjevně úžeji spojena s jinou zemí, než je země uvedená v předešlých odstavcích, použije se právo této jiné země. Odrážka (20) preambule k nařízení uvádí, že při určování rozhodného práva na základě této únikové doložky by mělo být zohledněno mimo jiné, zda má dotčená smlouva velmi úzký vztah k jiné smlouvě nebo smlouvám. Poslední odstavec čtvrtý pak ještě velmi přímočaře říká, že pokud není možné právo určit podle odstavců 1 nebo 2, řídí se smlouva právem země, s níž je nejúžeji spojena. Preambule k nařízení ve své odrážce (21) opět poskytuje stručný návod, jak při aplikaci odstavce čtvrtého pokračovat. Mimo jiné – obdobně jako odrážka (20) – stanoví, že při determinaci práva má být zohledněn i úzký vztah smlouvy k jiným kontraktům.

Článek 4 tedy v sobě kombinuje kolizní normy pro jednotlivé smluvní typy, poté po vzoru svého předchůdce zakotvuje princip, podle kterého se smlouva řídí právem strany poskytující charakteristické plnění. Jako poslední uvádí Nařízení Řím I hraniční určovatel nejužšího spojení, který, je-li dostatečně intenzivní, může mít nakonec přednost před všemi ostatními kolizními normami článku 4.

Opět po vzoru Římské úmluvy obsahuje i nařízení speciální úpravu pro smlouvy spotřebitelské a individuální pracovní smlouvy. Novinkou je tu však speciální ustanovení o pojistných smlouvách, které odráží dosavadní úpravu obsaženou ve směrnících týkajících se pojištění⁶¹. Výhodou je především to, že nyní jsou kolizní normy pro tyto druhy

---

⁶¹ FAWCETT, J., CARRUTHERS, J., NORTH, P., Private International Law, s. 727.

kontraktů obsaženy v jednom předpisu. Tyto tři smluvní typy spojuje fakt, že jedna strana v nich má vždy slabší postavení, a proto Nařízení Řím I těmto stranám poskytuje větší míru ochrany, byť na úkor smluvní volnosti.

Změnu doznala také ustanovení o smlouvách o přepravě. Zatímco v úmluvě byl těmto kontraktům věnován jen jeden odstavec v rámci článku 4, v Nařízení Řím I je jim věnován celý článek 5. Podle článku 5 odst. 1 je právem rozhodným pro takové smlouvy právo země obvyklého bydliště dopravce za předpokladu, že se místo převzetí nebo místo doručení nebo obvyklé bydliště odesílatele nacházejí rovněž v této zemi. Nelze-li právo určit podle předešlé věty, bude řídicím právem místo, kam má být na základě smlouvy doručeno. Článek 5 odst. 2 nově upravuje také smlouvy o přepravě cestujících. Podle tohoto ustanovení je rozhodným právem právo země obvyklého bydliště cestujícího za předpokladu, že se v této zemi rovněž nachází místo odjezdu nebo místo určení; v opačném případě se řídí smlouva právem místa, kde má své obvyklé bydliště přepravce. Toto ustanovení také omezuje smluvní autonomii v případě, kdy si strany rozhodné právo zvolí; to už však spadá mimo rámec tohoto pojednání. Velmi důležitý je ale pro nás odstavec třetí článku 5, neboť ten obdobně, jako tomu bylo u článku čtvrtého, stanoví pravidlo, podle kterého vyplývá-li ze všech okolností případu, že je smlouva, nedošlo-li k volbě práva, zjevně úžeji spojena s jinou zemí, než je země uvedená v předešlých odstavcích, použije se právo této jiné země. Odrážka (22) preambule nařízení k smlouvám o přepravě stanoví, že s ohledem na článek 4 odst. 4 třetí větu Římské úmluvy není zamýšlena žádná podstatná změna; smlouvy o přepravě zboží je tedy potřeba stále chápat v původním rozsahu. Tato odrážka také dále pomáhá definovat pojem „odesílatel“ (každá osoba, která uzavře s přepravcem smlouvu o dopravě) a „doprovce“ (smluvní strana, která se zaváže přepravit zboží, ať již přepravu sama vykoná či nikoliv).

Nařízení Řím I obsahuje ve svém článku 9 úpravu imperativních norem. Odstavec první nově definuje tyto nutně použitelné normy a to jako ustanovení, jejichž dodržování je pro stát při ochraně jeho veřejných zájmů, jako např. jeho politického, společenského a hospodářského uspořádání, zásadní do té míry, že se vyžaduje jejich použití na jakoukoliv situaci. Nařízení se tak povedlo vyřešit nepřehlednou situaci, kdy v úmluvě se pod pojmem

„imperativní ustanovení“ rozuměla ustanovení na jednu stranu kogentní (tedy ta, od nichž se nelze v rámci řídicího práva smluvně odchýlit) a na druhou též ustanovení nutně použitelná (tedy ta, jichž se týkal článek 7 úmluvy a nyní článek 9 nařízení). Nový je odstavec 3, který připouští přednostní aplikaci imperativních ustanovení práva země, v níž mají být nebo byly povinnosti vyplývající ze smlouvy splněny, pokud tato imperativní ustanovení činí plnění smlouvy protiprávním. I když článek 9 nařízení se liší od článku 7 úmluvy, není ještě zcela jasné, jak velké změny opravdu s sebou přináší, a „je otázkou, jak bude nové ustanovení interpretováno v praxi⁶²“. Současné znění je výsledkem kompromisu, neboť některé země (například Spojené království, které uplatnilo výhradu vůči článku 7 odst. 1 Římské úmluvy) se bály, že aplikace imperativních norem jiných zemí by přinesla do právního řádu značnou nejistotu, zejména na finančních trzích⁶³. Konečně článek 21 nařízení, který zakotvuje výhradu veřejného pořádku místa soudu, je co do obsahu prakticky totožný se svým předchůdcem v úmluvě.

Ve srovnání s Římskou úmluvou lze o novém nařízení říci, že jeho kolizní normy pro smluvní závazkové vztahy jsou komplexnější a propracovanější. Zájem na právní jistotě přiměl evropské zákonodárce připravit konkrétní úpravu pro poměrně široké množství smluvních závazkových vztahů, s kterými se dnes může prakticky každý relativně běžně setkat. Podle původního návrhu nařízení byl však požadavek na právní jistotu ještě intenzivnější, neboť první dva odstavce článku 4 měly být aplikovány bez výjimky a použití práva země, na základě hraničního určovatele nejužšího spojení, mělo být zcela vypuštěno⁶⁴. Článek 4 neobsahuje možnost štěpení obligačního statutu. I to podle mého názoru lze vnímat jako výraz právní jistoty, které v tomto ustupuje princip *equity* – spravedlnosti. Ve své dnešní podobě Nařízení Řím I obsahuje pevné a jednoduché kolizní normy pro nejběžnější smlouvy. Otázkou ovšem zůstává, zda nařízení přináší nějaké zlepšení v případě složitějších smluv, kde šance, že vznikne soudní spor, je jistě větší⁶⁵. Tak například v případě smlouvy, kde je dodáváno zboží výměnou za poskytnutí služeb,

---

⁶² PAUKNEROVÁ, M., Evropské mezinárodní právo soukromé, s. 273.

⁶³ FAWCETT, J., CARRUTHERS, J., NORTH, P., Private International Law, s. 740.

⁶⁴ FAWCETT, J., CARRUTHERS, J., NORTH, P., Private International Law, s. 722.

⁶⁵ PLENDER, R., WILDERSPIN, M., The European Private International Law of Obligations, s. 177.

není možné určit rozhodné právo na základě prvního odstavce, neboť ustanovení článku 4 odst. 1 písm. a) a písm. b) nelze použít kumulativně⁶⁶. Určení charakteristického plnění by u takovéto smlouvy bylo zcela jistě také velmi problematické, neboť by šlo velmi dobře argumentovat ve prospěch právního řádu dodavatele zboží i poskytovatele služeb.

Ve výše uvedeném příkladu dle mého názoru spočívá úskalí Nařízení Řím I. Na první pohled sice poskytuje významnou garanci právní jistoty, nicméně u výše nastíněné smlouvy do značné míry selhává a není možné jednoznačně předvídat rozhodné právo. Nabízí se otázka, jestli je možné vůbec psaným právem dosáhnout našeho kontinentálního ideálu právní jistoty. Jistě, v řadě případů koncept charakteristického plnění může působit neproblémově: u smlouvy mezi advokátem a klientem je charakteristické plnění poskytování právních služeb (*S. v K. Tribunal de grande instance de Paris, D. 1983 J. 146.*⁶⁷), u kupní smlouvy vykonává charakteristické plnění prodávající (*Compagnie européenne des pétroles SA v Sensor Nederland 1983 22 I.L.M. 66*⁶⁸). Není však možné popřít, že smlouva, v které se jedna strana zaváže dodat zboží a druhá poskytnout služby, je naprosto standardním kontraktem. A přesto zde Nařízení Řím I nenabízí jednoduchou odpověď.

Podrobnější rozpracování kolizních norem tak ve skutečnosti právní jistotu přinést ve výsledku vůbec nemusí. Myslím, že je zřejmé, že osud kolizních norem bude do obrovské míry záviset na racionálnosti a konstantnosti relevantní judikatury. Bude to právě soudcovský výklad pojmů „charakteristické plnění“ a „nejušší spojení“, který nakonec definitivně rozhodne o úspěchu či neúspěchu této jinak jistě užitečné kodifikace mezinárodního práva soukromého.

Na jiném místě této práce naznačuji, že úprava rozhodného práva pro osm konkrétních smluvních typů je výrazem hlasitého požadavku na právní jistotu. Je zapotřebí si ovšem uvědomit, že i když tento ideál byl hnacím motorem přípravy nařízení, nelze vyloučit, že právě nový první odstavec právní jistotu poruší. Představme si například, že

---

⁶⁶ PLENDER, R., WILDERSPIN, M., *The European Private International Law of Obligations*, s. 187.

⁶⁷ PLENDER, R., WILDERSPIN, M., *The European Private International Law of Obligations*, s. 189.

⁶⁸ PLENDER, R., WILDERSPIN, M., *The European Private International Law of Obligations*, s. 188.

Soudní dvůr Evropské unie rozhodne, že smlouva o poskytování služeb se neřídí právem českého poskytovatele služeb (který je fyzickou osobou), neboť ve smlouvě byla dohodnuta úplata za služby v eurech, český poskytovatel služby mluví plyně francouzsky a dohoda byla uzavřena v Belgii, kde ostatně český poskytovatel služeb vlastní nemovitost a často tam v létě jezdí s celou rodinou. I když je tento případ pouze hypotetický a do jisté míry hyperbolický, možnost, že bude narušeno zcela legitimní očekávání stran o rozhodném právu [které je v tomto případě navíc zvýrazněné explicitní úpravou v článku 4 odst. 1 písm. b)], by dnes představovalo zcela zásadní a i nebezpečný zásah do právní jistoty.

Evropská unie se rozhodla vydat cestou maximální právní jistoty a je proto potřeba, aby Soudní dvůr Evropské unie tento požadavek důsledně reflektoval ve svých rozhodnutích. Domnívám se, že pro zachování právní jistoty je zapotřebí vykládat únikovou klauzuli článku 4 odst. 3 opravdu restriktivně, stejně jako odstavce druhý a čtvrtý, které také nechávají potenciální možnost, aby soud rozhodl o rozhodném právu jinak, než bylo zamýšleno podle odstavce prvního.

I když země *Common Law* mají se soudcovským právem bohatší zkušenosti (to samozřejmě neznamená, že bychom nenalezli ve Spojeném království a Spojených státech amerických rozhodnutí, zejména v oblasti mezinárodního práva soukromého, při jejichž čtení si budeme mít chuť rvát vlasy), evropská judikatura již po desetiletí vydává významná rozhodnutí z oblasti evropského práva. Ve spojitosti s Nařízením Řím I před soudy starého kontinentu stojí obzvláště nelehký a především zodpovědný úkol. Jsem toho názoru, že tak jak jsou nyní karty rozdány, je třeba vytrvat na cestě právní jistoty, i když to znamená, že pomyslné kyvadlo oscilující mezi obecnou právní jistotou a konkrétní *equity*-spravedlností se patrně výrazněji vychýlí na stranu odvěké kontinentální maximy.

III. Pravidla určování rozhodného práva ve Spojených státech amerických

Pro české právníky představují americké kolizní normy a hraniční určovatele, které soudy Spojených států užívají k determinaci řídicího práva, nepříjemný problém. Měl-li bych vybrat pouze jeden zásadní rozdíl v přístupu právních řádů obou srovnávaných zemí, pak by to byl důraz kladený na právní jistotu a předvídatelnost práva rozhodného. Zatímco v evropských zemích je požadavek právní jistoty – a tedy i předvídatelnosti při určování aplikovatelného práva – takřka neotřesitelnou maximou, ve Spojených státech je pouze jedním z více vůdčích principů a, jak bude dále ukázáno, není dnes, ani historicky nikdy nebyl, považován za nejdůležitější. Za vůdčí princip v americkém mezinárodním právu soukromém – tedy alespoň ve státech, jejichž prameny práva přejaly do značné míry východiska druhého Restatementu – bych označil princip *equity*-spravedlnosti; tedy zásady, na základě které se hledá rozhodné právo pro každý případ zvlášť, i za cenu někdy zdánlivě (a někdy skutečně) kontradiktorních rozhodnutí, která právní jistotu do jisté míry negují. Přesto však není koncept právní jistoty nebo alespoň vysoké míry předvídatelnosti aplikovatelného práva Spojeným státům cizí. Hned v úvodu pojednání o rozhodném právu pro smluvní závazkové vztahy při absenci volby píší přední američtí odborníci na danou problematiku, že „ochrana očekávání smluvních stran vyžaduje vysokou míru prediktability.“⁶⁹

Opět je však no tomto místě třeba připomenout, že v jedenapadesáti amerických právních řádech (padesát jednotlivých států a Spojené státy americké jako celek) najdeme i výjimky. Například státy Alabama, Georgia, Florida a Virginia se kloní takřka výhradně k principu *lex loci contractus*. Přejímají tak princip zakotvený v *Restatement (First) of*

---

⁶⁹ HAY, P., BORCHERS P.J., SYMEONIDES, S., Conflict of Laws – Hornbook Series, s. 1158.

Conflict of Laws, který prakticky nepovoluje smluvní autonomii⁷⁰. První Restatement všechny elementy daného smluvního závazkového vztahu podřizoval právu místa, kde bylo slíbeno protiplnění (v anglické terminologii „*consideration*“, jež je nezbytnou součástí smluvního závazkového vztahu), případně kde byla přijata nabídka⁷¹.

Problematika volby práva ve Spojených státech – na rozdíl od České republiky – je nejčastěji spojována s případy, kdy není zcela jasné, právo kterého z padesáti států se má aplikovat. Výuka *Conflict of Laws* na amerických právnických fakultách klade velký důraz právě na řešení těchto intra-unijních situací. Otázky opravdu *mezinárodního* práva soukromého pak ustupují poněkud do pozadí. Pravdou ovšem je, že principy, na nichž stojí masa práva zabývající se *Conflict of Laws* v rámci Unie, bývá americkými soudy běžně aplikována i na situace, kdy do právního vztahu vstupuje autentický *mezinárodní* prvek (tak jak jej známe v evropské – a tedy i české – právní kultuře). Při zjišťování rozhodného práva u právních vztahů s autentickým mezinárodním prvkem však platí určité obměny intra-unijních pravidel.

Nejvýznamnější takovou modifikací je, že ve vztazích s autentickým mezinárodním prvkem se nepoužije článek IV, odstavec 1 Ústavy (*Full Faith and Credit Clause*)⁷². To vyplývá již ze samotného znění tohoto ustanovení, které ukládá státům Unie respektovat právní předpisy a soudní rozhodnutí ostatních *států* Unie. Této ústavní záruky se ovšem nedostává cizím zemím. Ústava stanoví, že mezinárodní smlouvy, jimiž jsou Spojené státy vázány, jsou vrcholným právem země (*Supremacy Clause* - článek VI věta druhá Ústavy). Nicméně do dnešního dne vyvstalo jen velmi málo soudních sporů na základě těchto mezinárodních smluv^{73 74}. Pakliže obecně americké soudy uplatňují více různých přístupů,

---

⁷⁰ SYMEONIDES, S., *American Private International Law*, s. 224.

⁷¹ SYMEONIDES, S., *American Private International Law*, s. 224.

⁷² Její první a pro naše účely nejdůležitější věta zní v originále: *Full Faith and Credit shall be given in each State to the public Acts, Records, and judicial Proceedings of every state.*

⁷³ KAY, H.H., *Gilbert Law Summaries: Conflict of Laws*, s. 72.

⁷⁴ HAY, P., BORCHERS P.J., SYMEONIDES, S., *Conflict of Laws – Hornbook Series*, s. 2.

z nichž žádný není zcela předvídatelný⁷⁵, bude toto platit na vztahy s autentickým mezinárodním prvkem dvojnásob.

Pro vztahy s autentickým mezinárodním prvkem je podle americké teorie potřeba vzít na vědomí ještě další – někdy extra-legální – aspekty. Vzhledem k tomu, že v takovýchto vztazích figuruje i zájem jiné země, je potřeba více postupovat „diplomaticky“ – udržovat mezinárodní pořádek a dobré jméno Spojených států – ve větší míře, než když stranami sporu jsou subjekty domicilované v různých státech Unie⁷⁶.

V případech, kdy by měl americký soud aplikovat právo cizí země, jejíž právní řád nemá základy v anglickém *Common Law* a jejíž jazyk je jiný než angličtina, představuje pro soud značný problém (technický i právní) seznámení se s tímto cizím právem. Proto nemusí být americký soud ochotný takové právo aplikovat. V tradičním pojetí je cizí (extra-unijní) právo věc, která se musí dokazovat. Neplatí tedy zásada *iura novit curia* a zahraniční strana sporu musí tvrzené právo před soudem doložit například znalcem⁷⁷. V případě, že se zahraniční straně nepodaří cizí právo dokázat, pak zná americká právní teorie tři možnosti postupu⁷⁸. První je žalobu zamítnout. Tak se stalo v případě *Walton v Arabian American Oil Co. (1956)*, kdy žalobci vznikla škoda v Saudské Arábii, ale vůbec nedokazoval právo Saudské Arábie a spoléhal na právo newyorské, tedy právo soudu. Soud rozhodl ve prospěch žalovaného, neboť žalobce neprokázal jeden ze základních elementů své žaloby – právo místa, kde ke škodě došlo⁷⁹. Druhou je uplatnit domněnku, že právo cizí země je podobné *lex fori* a soud bude proto aplikovat své právo. To se týká i zemí mimo *Common Law*, kde platí domněnka, že fundamentální principy spravedlnosti jsou totožné⁸⁰. Poslední třetí možností je, že zahraniční strana svolí s aplikací amerického práva nebo se vzdá práva na aplikaci svého práva⁸¹. Některé státy však přijaly zákony, které soudům povolují zabývat se obsahem cizího práva jakožto otázkou právní – není tedy

---

⁷⁵ SYMEONIDES, S. *American Private International Law*, s. 223.

⁷⁶ KAY, H.H., *Gilbert Law Summaries: Conflict of Laws*, s. 72.

⁷⁷ KAY, H.H., *Gilbert Law Summaries: Conflict of Laws*, s. 76.

⁷⁸ KAY, H.H., *Gilbert Law Summaries: Conflict of Laws*, s. 77.

⁷⁹ HAY, P., WEINTRAUB, R., BORCHERS, P., *Conflict of Laws – Cases and Materials*, s. 419-421.

⁸⁰ KAY, H.H., *Gilbert Law Summaries: Conflict of Laws*, s. 77.

⁸¹ KAY, H.H., *Gilbert Law Summaries: Conflict of Laws*, s. 77.

třeba zvláštního dokazování. Takový postup již odráží moderní přístup k mezinárodnímu právu soukromému.

Konečně je vhodné na tomto místě stručně zmínit otázku jurisdikce, i když ta jinak není předmětem této práce. V kapitole o pramenech práva byly nastíněny důvody neochoty amerických soudů aplikovat právo zahraničních zemí. Tato neochota soudů se projevuje i v méně častém odvolávání se na doktrínu *Forum non conveniens* (soud odmítne přijmout jurisdikci, protože shledá, že jako fórum je nespravedlivým nebo velmi nevhodným místem pro spor, což mimo jiné slouží jako nástroj proti *forum shopping*⁸²). *Forum non conveniens* se tak hojněji uplatňuje v případech intranacionálních⁸³.

V dalším výkladu se již budeme věnovat především situacím, kde se rozhoduje mezi aplikací práv jednotlivých států Unie.

3.1. Tradiční přístup k určování rozhodného práva

Bude vhodné se nejprve zabývat tradičním či též klasickým přístupem k určování rozhodného práva, neboť jako odpověď na něj se vyvinul přístup moderní, ke kterému se dnes přiklání většina států Unie. Stěžejním pro tradiční přístup je první Restatement (1934), který je zásadním způsobem ovlivněn názory a teorií Josepha H. Bealeho.

O klasickém přístupu je rovněž potřeba pojednat, protože dvanáct ze států Unie se jím v menší či větší míře stále řídí. Alabama, Florida, Georgia a Virginia v posledních letech potvrdily své trvání na *lex loci contractus*. Rhode Island a Tennessee se též stále kloní k *lex loci contractus*, může tomu ale tak být i proto, že jejich nejvyšší soudy již řadu let neměly příležitost se k problematice vyjádřit. A konečně státy Kansas, Maryland, New Mexico, Oklahoma, South Carolina a Wyoming sice stále formálně aplikují stejný princip, avšak ne bezvýhradně⁸⁴.

---

⁸² SYMEONIDES, S., *American Private International Law*, s. 39.

⁸³ KAY, H.H., *Gilbert Law Summaries: Conflict of Laws*, s. 72.

⁸⁴ SYMEONIDES, S., *American Private International Law*, s. 223.

Jak je uvedeno výše, *lex loci contractus* je také stěžejním principem zakotveným v prvním Restatementu. Jedním z prvních případů, ve kterém soud zaujal stanovisko, že místo uzavření smlouvy má rozhodnout o řídicím právu, je *Milliken v Pratt (1878)*. Vdaná žena uzavřela smlouvu, aniž měla právní způsobilost tento úkon učinit, a smlouva by tak podle práva jejího domicilu byla absolutně neplatná. Soud ve státu Massachusetts rozhodl, že „je spravedlivější, a zároveň praktičtější, aby se přihlédlo k právu místa uzavření smlouvy, než aby se na smluvních stranách vyžadovalo, aby znaly svůj vzájemný domicil a právo domicilu, jakkoliv vzdáleného.“⁸⁵

V jiném případě, *Pritchard v. Norton (1882)*, tentokrát Nejvyšší soud ovšem stanovil – jen čtyři roky po případě *Milliken* - jiné pravidlo pro determinaci rozhodného práva. Zde se rezident státu New York v tomto státě smluvně zavázal bez protiplnění (*consideration*) odškodnit rezidenta státu Louisiana za škodu způsobenou třetí stranou. Podle newyorského práva by byl takový kontrakt absolutně neplatný, právě pro chybějící protiplnění. Právo státu Louisiana však existenci smlouvy bez elementu protiplnění umožňovalo. Nejvyšší soud připustil aplikaci práva státu Louisiana, neboť se podle něj má smlouva řídit právem, s ohledem na něž byla uzavřena, a nelze předpokládat, že by si strany měly v úmyslu zvolit právo, které by jim do smluvního vztahu neumožňovalo vstoupit⁸⁶. Nejvyšší soud tak vlastně odkázal na právo státu, kde mělo dojít k (charakteristickému) plnění⁸⁷.

Nicméně nakonec, o více než padesát let po případě *Pritchard*, v prvním Restatementu Josepha H. Bealeho zvítězil princip uplatněný v rozhodnutí *Milliken*. Na základě principu teritoriality tedy první Restatement přijal zásadu *lex loci contractus*. Jak již bylo uvedeno výše, toto pojetí úzce souvisí s učením o nabytých právech (*Vested Rights*). Totiž právě místo uzavření smlouvy je dle klasického pojetí zároveň místem, kde strany právo nabývají a kam jsou jejich práva „vložená.“⁸⁸ Zásada z *Pritchard*, kde

---

⁸⁵ HAY, P., BORCHERS P.J., SYMEONIDES, S., Conflict of Laws – Hornbook Series, s. 1159.

⁸⁶ HAY, P., WEINTRAUB, R., BORCHERS, P., Conflict of Laws – Cases and Materials, s. 496-497.

⁸⁷ HAY, P., BORCHERS P.J., SYMEONIDES, S., Conflict of Laws – Hornbook Series, s. 1160.

⁸⁸ HAY, P., BORCHERS P.J., SYMEONIDES, S., Conflict of Laws – Hornbook Series, s. 1160.

Nejvyšší soud dovozoval úmysl smluvních stran, tak byla opuštěna v zájmu (domněle) rigidnosti a předvídatelnosti.

Jsem však toho názoru, že je zde třeba odlišit právní jistotu v kontinentálním slova smyslu a požadavek na předvídatelnost dle amerického klasického pojetí mezinárodního práva soukromého. Zatímco v České republice je právní jistota určitým (i když jsem pevně přesvědčen, že naprosto nedosažitelným) ideálem, který se promítá do všech oblastí práva a je právní teorií dále konceptuálně rozpracováván⁸⁹, v americkém tradičním pojetí se jedná pouze o „vedlejší účinek“ doktrín mezinárodní zdvořilosti (*Comity Theory*, ve Spojených státech zastávané především Josephem Storym) a později učení o nabytých právech (*Vested Rights*), jehož stoupencem byl především Joseph H. Beale. Americká právní teorie v tomto ohledu zastává princip teritoriality ne proto, aby dosáhla co možná nejvyššího stupně právní jistoty, ale protože nezastávat tento princip by znamenalo připustit extraterritoriální účinek cizího práva. Oddělení nabytých individuálních práv od práva, jež jim dalo vzniknout, a jejich možné následné uznání jiným právním řádem (a tím umožněné zachování principu teritoriality) bylo hlavní myšlenkou konceptu *Vested Rights*⁹⁰ a tedy i prvního Restatementu. Argument, že tímto způsobem bude dosaženo také větší předvídatelnosti práva, je pouze sekundárním pozitivem. Nelze tak zaměňovat právní jistotu jakožto princip řídící a představující cíl úpravy mezinárodního práva soukromého na jedné straně a požadavek na předvídatelnost práva, tedy jeden z více principů, který je vhodné zohlednit, při normotvorbě *Conflict of Laws* na straně druhé.

Ostatně ani *Restatement (First) of Conflict of Laws* nebyl absolutně rigidní. I když platnost smlouvy se vždy řídila místem uzavření smlouvy, otázky smluvního plnění měly být řízeny právem místa plnění. Tím však byla ve veliké míře smazána výhoda z neflexibilní aplikace *lex loci contractus*⁹¹. Na tom nic nemohlo ani změnit ustanovení, že právo místa plnění není možné aplikovat, pokud by se materiálně změnil smluvní závazkový vztah. První pokus o kodifikaci amerického mezinárodního práva soukromého

---

⁸⁹ GERLOCH, A. Teorie práva, s. 283.

⁹⁰ SYMEONIDES, S. *American Private International Law*, s. 67.

⁹¹ HAY, P., BORCHERS P.J., SYMEONIDES, S., *Conflict of Laws – Hornbook Series*, s. 1161.

tak byl kritizován nejen pro svou rigidní aplikaci teritoriality, nýbrž i pro nejasné hranice termínů „otázka smluvního plnění“ a „materiální změny,“ což ve svém důsledku předvídatelnost rozhodného práva neumožnilo⁹².

3.2. Moderní přístupy k určování rozhodného práva

Pojem „moderní přístup k určování rozhodného práva“ není nikterak určitý, snad je jisté jen to, že se jím obecně rozumí přístupy, které se objevily po prvním Restatementu, a tudíž ty, které do větší či menší míry odmítají princip teritoriality a koncept *Vested Rights*. Pro naše potřeby budeme moderním přístupem rozumět zejména *Restatement (Second) of Conflict of Laws*, neboť ten poměrně zdařile odráží posun v americkém mezinárodním právu soukromém od třicátých let minulého století.

Přesto je však v úvodu této podkapitoly na místě jen stručně pohovořit o dalších dvou – rovněž moderních – přístupech, které jsou v USA rozšířené. Jednotlivé státy Unie, které nevzaly za svůj ani jeden z Restatementů či dalších níže shrnutých moderních přístupů, aplikují nějakou kombinaci všech zde popsaných moderních přístupů⁹³.

3.2.1. Better Law Approach

Přístup aplikace „nejlepšího práva“ (*Better Law Approach*) pochází od Roberta A. Lefflara. Lefflar, jakožto jeden z prvních zastánců „materiální spravedlnosti“⁹⁴, byl toho názoru, že raději než vyměnit sadu pevných pravidel v prvním Restatementu za jiná pevná pravidla, bude vhodnější zavést několik flexibilních aspektů („*choice-influencing considerations*“), na které by se měl vždy brát ohled⁹⁵. Ve výsledku nabídl Lefflar pět takových *choice-influencing considerations*. Důležité je, že nejsou řazeny hierarchicky; tedy to, že je jeden aspekt uveden na prvním místě, neznamená, že je důležitější než jiný řazený třeba až jako čtvrtý. Mezi tyto *choice-influencing considerations* patří:

---

⁹² KAY, H.H., *Gilbert Law Summaries: Conflict of Laws*, s. 134.

⁹³ SYMEONIDES, S., *American Private International Law*, s. 229.

⁹⁴ SYMEONIDES, S., *American Private International Law*, s. 102.

⁹⁵ HAY, P., BORCHERS P.J., SYMEONIDES, S., *Conflict of Laws – Hornbook Series*, s. 56.

- 1) předvídatelnost výsledků;
- 2) zachování mezistátního a mezinárodního pořádku;
- 3) zjednodušení úkolů, které připadají soudu;
- 4) podpora vládních zájmů státu soudu; a
- 5) použití lepšího práva.

Přestože Leflar odmítl dát jednomu z těchto kritérií prioritu, právě poslední páté pravidlo lepšího práva se nezdá stalo rozhodujícím⁹⁶. To pak často vedlo k tomu, že soudy – zejména nižších instancí - shledávaly lepším právem právě to své; pozitivní posun v tomto směru přišel až v sedmdesátých a osmdesátých letech dvacátého století⁹⁷. Hlavní kritika *Better Law Approach* spočívá právě v tom, že se tento přístup může stát jen eufemizmem pro konstantní aplikaci *lex fori*⁹⁸. Státy, které stále postupují dle Leflarova přístupu, jsou již jen Minnesota a Wisconsin. Nicméně pět *choice-influencing considerations* se příliš neliší od seznamu faktorů, ke kterým se má přihlížet, v § 6 druhého Restatementu⁹⁹.

3.2.1. Significant Contact Approach

Přístup aplikace práva „s významným spojením“ (*Significant Contact Approach*) je dnes uplatňován ve státech Arkansas, Indiana, Nevada, South Carolina i v Puerto Ricu¹⁰⁰. Tento přístup *de facto* hledá nejužší spojení, podobně jako je tomu v právu evropském. Přístupu *Significant Contact Approach* se také někdy říká „*grouping of contacts*“, nebo též „*center of gravity*“. Právě termín „*center of gravity*“ nalezneme také v odrážce (19) Nařízení Řím I, v českém překladu jako „těžiště“. Tento moderní přístup spočívá v „shlukování“ jednotlivých kontaktů a aplikování práva výsledného těžiště (v doslovném překladu „gravitačního středu“)¹⁰¹. V případě *Auten v. Auten* (1954) newyorský soud řešil odázkou rozhodného práva pro dohodu o výživném uzavřenou mezi bývalými manželi. Tito spolu žili v Anglii (měli zde manželský domicil), ale rozvedený manžel nyní pracoval ve

---

⁹⁶ HAY, P., BORCHERS P.J., SYMEONIDES, S., *Conflict of Laws – Hornbook Series*, s. 57.

⁹⁷ HAY, P., BORCHERS P.J., SYMEONIDES, S., *Conflict of Laws – Hornbook Series*, s. 59-60.

⁹⁸ SYMEONIDES, S. *American Private International Law*, s. 103.

⁹⁹ SYMEONIDES, S. *American Private International Law*, s. 103.

¹⁰⁰ HAY, P., BORCHERS P.J., SYMEONIDES, S., *Conflict of Laws – Hornbook Series*, s. 108.

¹⁰¹ KAY, H.H., *Gilbert Law Summaries: Conflict of Laws*, s. 136.

Spojených státech. Dohoda byla uzavřena v New Yorku a také tam mělo docházet k peněžnímu plnění. Soud rozhodl, že těžiště dohody je v Anglii a aplikoval tak právo anglické¹⁰². Nevýhodou tohoto přístupu je, že není shoda na tom, zda se má hledat *nejvíce* spojení (kvantitativně) nebo *nejúžší* spojení (kvalitativně)¹⁰³.

3.3.3. Restatement (Second) of Conflict of Laws

Kolizní normy druhého Restatementu aplikuje 23 států Unie ve věcech smluvního práva¹⁰⁴. Z toho se může zdát, že tato nezávazná kodifikace mezinárodního práva soukromého v současné době americkému právu dominuje. Tak jednoduché to však není: „vysoký počet států přistoupivších na principy v druhém Restatementu obsažené ještě neznamena, že tento přístup je v jednotlivých státech hluboce zakořeněný, či snad že jsou k němu státy horlivě loajální. V mnoha případech to pouze znamená, že Restatement nabízí nejprůhodnější a nejautoritativnější znějící racionalizaci výsledků, jichž by daný soud beztak dosáhl užitím jakéhokoliv jiného moderního přístupu¹⁰⁵“. Příčinu relativní popularity druhého Restatementu vidí Symeonides zejména v tom, že soudcům ponechává širokou diskreci v rozhodování, není ideologicky zabarvený, představuje ucelený systém, honosí se prestiží Amerického právního institutu a má momentálně „dobře našlápnuto“¹⁰⁶.

I přestože druhý Restatement rozhodně neobsahuje pravidla, která by poskytovala stranám vysokou míru právní jistoty, ostatní moderní přístupy (*Best Law Approach* a *Significant Contact Approach*) jsou, co se týče výsledného rozhodného práva při absenci volby práva, ještě podstatně nejistější¹⁰⁷. Nicméně tato kodifikace obsahuje komplexní úpravu mezinárodního práva soukromého i přímo smluvních vztahů bez zvoleného práva. Je však jen na soudech, jakou váhu přiloží tomu kterému hraničnímu určovateli.

---

¹⁰² HAY, P., WEINTRAUB, R., BORCHERS, P., Conflict of Laws – Cases and Materials, s. 536.

¹⁰³ HAY, P., BORCHERS P.J., SYMEONIDES, S., Conflict of Laws – Hornbook Series, s. 109.

¹⁰⁴ SYMEONIDES, S. American Private International Law, s. 225.

¹⁰⁵ HAY, P., BORCHERS P.J., SYMEONIDES, S., Conflict of Laws – Hornbook Series, (překlad vlastní), s. 113.

¹⁰⁶ SYMEONIDES, S. American Private International Law, s. 113.

¹⁰⁷ SYMEONIDES, S. American Private International Law, s. 229.

Základním ustanovením pro smluvní závazkové vztahy, u nichž nebylo stranami zvoleno právo, je § 188^{108 109} a dále § 6^{110 111}. Odstavec první § 188 stanoví, že práva a povinnosti stran ve věcech smluv se řídí právem státu, který má nejužší vztah k transakci a k smluvním stranám na základě principů uvedených v § 6. Před dalším zkoumáním tohoto ustanovení je tedy nutné přihlédnout k § 6.

Ustanovení § 6 (jež patří mezi fundamentální ustanovení celého druhého Restatementu), stanoví v odstavci prvním, že soud, s ohledem na omezení zakotvená v Ústavě, se bude řídit právními předpisy svého státu upravujícími volbu práva. Podle odstavce druhého se v případě, že žádný takový právní předpis neexistuje (připomínám, že komplexní úpravu mezinárodního práva soukromého má dnes jen stát Louisiana), pak faktory relevantní vůči výběru aplikovatelné právní normy jsou:

- a) potřeby mezistátního a mezinárodního pořádku,
- b) relevantní „policy“¹¹² fóra,
- c) relevantní „policy“ dalších států, které mají na věci zájem, a relativní zájmy těchto států na řešení dané věci,
- d) ochrana odůvodnitelných očekávání
- e) základní principy, na nichž spočívá dané právní odvětví,
- f) jistota, předvídatelnost a jednotnost výsledku, a
- g) jednoduchost determinace a aplikace rozhodného práva.

Toliko § 6 druhého Restatementu. Podobně jako Leflar u svého *Best Law Approach*, nezakotvuje explicitně hierarchii mezi těmito sedmi faktory. Nicméně komentář k § 6, jenž je součástí druhého Restatementu, poskytuje určitá vodítka, kterému ustanovení by měla být přikládána větší váha. Z jazyka komentáře je možné vyvodit, že například potřeby

---

¹⁰⁸ Restatement (Second) of Conflict of Laws. Dostupný z WWW: <<http://www.kentlaw.edu/perritt/conflicts/rest188.html>>.

¹⁰⁹ Plné znění § 188 v původním znění je přílohou 1 této práce.

¹¹⁰ Restatement (Second) of Conflict of Laws. Dostupný z WWW: <<http://www.kentlaw.edu/perritt/conflicts/rest188.html>>.

¹¹¹ Plné znění § 188 v původním znění je přílohou 2 této práce.

¹¹² Tento termín ponechávám bez překladu, neboť neexistuje jednoznačný český ekvivalent; nejbližší je patrně „pořádek“ ve smyslu veřejný pořádek.

mezistátního a mezinárodního pořádku by měly být důležitější než jednoduchost determinace a aplikace rozhodného práva. Přesto nelze na základě tohoto textu bez výhrady tvrdit, že vždy bude významnější faktor pod písm. a) nežli faktor pod písm. g). Sám komentář připouští, že výčet v odstavci druhém není seřazen podle důležitosti jednotlivých aspektů, jež se mají zohlednit¹¹³. Naopak, různá váha bude přikládána konkrétnímu faktoru či skupině faktorů v různých oblastech mezinárodního práva soukromého; lze dovést, že význam jednotlivých faktorů bude samozřejmě záležet také na skutkových okolnostech daného případu.

Nyní se můžeme vrátit k ustanovení § 188, které se konkrétně zabývá kontrakty, pro něž rozhodné právo stranami zvoleno nebylo. Zatímco první odstavec zavádí princip nejužšího vztahu při dodržení principů obsažených v § 6, druhý odstavec § 188 stanoví, že kontakty s právem určitého státu, jež se mají zohlednit (opět za současného použití § 6 a principů tam obsažených) *zahrnují*:

- a) místo uzavření smlouvy;
- b) místo, kde probíhalo sjednávání smlouvy;
- c) místo plnění;
- d) místo, kde je objekt právního vztahu; a
- e) domicil, pobyt, státní příslušnost, místo inkorporace a místo podnikání smluvních stran.

Opět zde však nenalezneme hierarchické uspořádání, neboť poslední věta tohoto odstavce říká, že tyto kontakty mají být hodnoceny na základě jejich relativního významu pro daný problém. Rovněž je podstatné všimnout si slůvka „*zahrnují*“ (v angličtině „*include*“), neboť to nám napovídá, že výčet kontaktů není taxativní, nýbrž demonstrativní.

Třetí a poslední odstavec § 188 stanoví, že pokud místo sjednávání smlouvy a místo plnění jsou ve stejném státě, pak se zpravidla bude aplikovat právo tohoto státu,

---

¹¹³ Restatement (Second) of Conflict of Laws., Komentář k odstavci druhému § 6. Dostupný z WWW: <<http://www.kentlaw.edu/perritt/conflicts/rest188.html>>.

pokud není v dalších ustanoveních (která zvláště upravují rozhodné právo při absenci volby pro některé kontrakty) uvedeno jinak.

Po této obecné úpravě následuje devět ustanovení, která stanoví jako (poměrně snadno) vyvratitelnou domněnku hraniční určovatele pro devět různých smluvních typů. Jedná se o smlouvy o převodu nemovitostí; smlouvy o povinnostech vzešlých z převodu nemovitosti; smlouvy o prodeji movitého majetku; smlouvy o životním pojištění; smlouvy o pojištění proti přírodním pohromám, proti škodě a pro případ insolvence; smlouvy o ručení; smlouvy o půjčce peněžních prostředků; smlouvy o poskytování služeb; smlouvy o přepravě. Avšak podobně jak je tomu v českém ZMPS či v Nařízení Řím I, druhý Restatement také neaplikuje tato pravidla absolutně - naopak soudu je přiznávána veliká míra volnosti. Jednotlivá ustanovení týkající se devíti smluvních typů totiž vždy obsahují klauzuli, podle které se má postupovat podle uvedeného hraničního určovatele, pouze pokud vzhledem ke konkrétnímu případu nemá na základě principů uvedených v § 6 k věci užší vztah jiný stát¹¹⁴. Pokud se případ týká jednoho ze smluvních typů, pro něž jsou stanovené domněnky v § 189-197, pak by soudy měly postupovat tak, že se nejdříve zaměří na ustanovení upravující konkrétní kontrakt, a ne hned přeskocit k § 188. Podobně pak demonstrativně uvedené kontakty v § 188 se mají pouze zohlednit při určování potenciálních států, které by k dané záležitosti mohly mít vztah. Samotné určení státu, jež má k věci nejbližší vztah, by se mělo dít na základě principů a faktorů vyjmenovaných v § 6¹¹⁵.

Ze všech výše uvedených a hierarchicky neuspořádaných faktorů, kontaktů či hraničních určovatelů, na základě kterých má determinace rozhodného práva proběhnout, je evidentní, že soudy mají – a především také mohou - rozhodovat na základě okolností charakteristických pro konkrétní případ. Přestože legitimní očekávání a předvídatelnost výsledku jsou důležitými aspekty při určování práva a jako takové je druhý Restatement výslovně uvádí, opravdu je z § 188 a § 6 zřejmé, že jsou pouze jedním z vícera faktorů hrajících roli. Celková úprava druhého Restatementu je tak výrazem potřeby rozhodnout

---

¹¹⁴ SYMEONIDES, S., American Private International Law, s. 226.

¹¹⁵ SYMEONIDES, S., American Private International Law, s. 229.

správně a spravedlivě v dané věci, ne snahou o zajištění aplikace stejného práva v každém podobném (avšak ne identickém!) případě, aby byla dosažena maximální míra právní jistoty po vzoru práva kontinentální Evropy.

Není tak možné hovořit o pevných kolizních normách, o něž by se šlo se značnou mírou určitosti opírat, jak je tomu například v článku 1 Nařízení Řím I. I když se na první pohled může zdát, že přístupy Nařízení Řím I a *Restatement (Second) of Conflict of Laws* obsahují velmi podobnou úpravu, neboť v nich nalezneme zvláštní ustanovení týkající se vybraných smluvních typů a únikové pravidlo, podle kterého se aplikuje právo státu, s nímž je smlouva nejúžeji spojena, ve skutečnosti tomu tak není. Zásadní rozdíl je již v tom, jaký pramen práva tato pravidla obsahuje. Nařízení Řím I je závazným, přímo použitelným pramenem evropského práva, který má dokonce přednost před národní úpravou jednotlivých členských států EU. *Restatement* je sám o sobě nezávaznou kodifikací, vydávanou soukromou organizací (to nic nemění na tom, že *American Law Institute* se těší značné důvěře a prestiži), a fakt, že pravidla v něm upravená aplikují soudy mnoha států Unie, nelze chápat jako jeho bezvýhradné a absolutní přijetí. Často tak soudy nedodržují postup druhým *Restatementem* předpokládaný a napřed se zaměří na kontakty uvedené v § 188 a až poté přihlednou k principům a faktorům podle § 6 (a k tomu ještě často pouze k relevantní „policy“ fóra a relevantní „policy“ dalších států majících na věci zájem)¹¹⁶. Navíc pro soudce zpravidla nebude problém najít v druhém *Restatementu* dostatek podkladů pro své rozhodnutí, i když jej učiní ještě před tím, než začne jednotlivé normy aplikovat tak, jak kodifikace předpokládá. Samozřejmě, že to s sebou přináší určité nebezpečí, a to že soud bude rozhodovat zcela libovolně, neboť pro svůj rozsudek s největší pravděpodobností nalezne v § 188 a § 6 druhého *Restatementu* věrohodné odůvodnění. Nicméně za předpokladu, že soud opravdu vynaloží veškeré úsilí a své odborné znalosti k tomu, aby identifikoval nejlepší právo (*proper law*) podle až primordiálního principu spravedlnosti-*equity*, pak je pro něj tato nezávazná a nehierarchická kodifikace nejvhodnějším nástrojem.

---

¹¹⁶ SYMEONIDES, S., *American Private International Law*, s. 106-107.

Závěr

V této práci jsem se pokusil nastínit základní přístupy obou srovnávaných zemí k determinaci volby práva ve smluvních vztazích v případě, že si strany samy právo nezvolí. O konkrétních kolizních normách a hraničních určovateli bylo však také pojednáno na pozadí dvou stěžejních principů západní právní kultury, a to právní jistoty a spravedlnosti-*equity*. I když prvně zmíněný princip je spíše typický pro kontinentální právní kulturu a druhý pro *Common Law*, je třeba na závěr zdůraznit, že oba spolu velmi úzce souvisí. Vždyť právní jistota je především *spravedlivá*, neboť je výrazem toho, že legitimní očekávání stran budou naplněna. Pravdou ovšem je, že absolutní právní jistota v tom smyslu, že se například smlouva o dílo bude vždy za každých okolností a bez výjimky řídit právem, kde byla smlouva uzavřena, by mohla často vést k aplikaci práva, které by mohlo výrazně poškodit jednu ze smluvních stran. Představme si situaci, kdy v Turecku český státní příslušník uzavře se slovenským státním příslušníkem smlouvu o zhotovení stolu. Patrně bude panovat shoda, že aplikace tureckého práva - stranám s největší pravděpodobností naprosto neznámého – by byla jen těžko ospravedlnitelná.

Nutno podotknout, že takto rigidní úprava v zájmu právní jistoty není ani v právu českém, ani v právu evropském. Americká i evropská právní teorie přiznávají principu právní jistoty významnou roli, liší se však v míře, v jaké jsou jí ochotny ustoupit na úkor nejspravedlivějšího uspořádání smluvního závazkového vztahu v konkrétním případě. Další zásadní rozdíl vychází ze základní odlišnosti mezi *Common Law* a kontinentálním právním systémem. Zjednodušeně řečeno - ve Spojených státech soudy nejen právo nalézají, ale i závazně vytvářejí. V České republice soudy pouze právo nalézají. Přestože jsem zastáncem toho, aby se judikatura Soudního dvora Evropské unie řadila standardně mezi prameny práva, jelikož jeho rozhodnutí mají výrazný precedenční charakter, nelze v současné době činit rovnítko mezi soudcovským právem americkým a evropským.

Souhlasím s tezí, že mnoho z toho, oč se snaží americké přístupy k mezinárodnímu právu soukromému cestou judiciální, pokouší se evropský přístup dosáhnout cestou legislativní¹¹⁷. Normy jsou však *obecně závazná pravidla*¹¹⁸, z povahy věci tedy vyplývá, že nebude možné, aby pravidla byla pro každý konkrétní případ objektivně spravedlivá (ve smyslu nalezení nejférovějšího řešení). Tento postoj zastává také V. Knapp: „právní norma je per definitionem obecná a je vždy aplikována na konkrétní případ, ale sama zpravidla nemůže předvídat všechnu různost konkrétních případů, na něž bude aplikována.“¹¹⁹

Přestože snaha evropské legislativy poskytnout dle možností vyčerpávající úpravu determinace rozhodného práva pro smluvní závazkové vztahy při absenci volby je pochopitelná i chvályhodná, je otázkou, do jaké míry skutečně právní jistotu zabezpečuje. Zatímco nelze nesouhlasit s tím, že právní jistota, jež je vystavěna na poznatelnosti práva, je jistě žádoucí (a také je jedním z atributů právního státu¹²⁰), podle mého názoru nelze činit rovnítko mezi komplexní právní úpravou a právní jistotou právě proto, že samotný fakt, že jsou právní normy sepsané a vydané jako celek, ještě není zárukou, že právní normy tam obsažené (či přesněji jejich aplikace v praxi) jsou snadno a jasně poznatelné. „Paradoxně vyjádřeno to znamená, že právní jistota implikuje i jistou míru právní nejistoty¹²¹“. Domnívám se, že tento poznatek není v současnosti dostatečně reflektován ani v právní teorii ani při legislativních pracích.

Ve Spojených státech, přestože Ústava k tomu americkému kongresu zmocnění dává ve *Full Faith and Credit Clause*, v současné době nelze očekávat nějaký radikální posun směrem k právně závazné kodifikaci s hierarchickými a pevnými pravidly. Navíc přetrvávající neochota aplikovat cizí právo zůstává překážkou skokového vývoje amerického *Conflict of Laws*. Na domácí půdě však máme nyní zajímavou příležitost sledovat, jak si soudy poradí s aplikací ustanovení v Nařízení Řím I. I přestože má Soudní dvůr Evropské unie již mnohaletou praxi s kvaziprecedenčními rozhodnutími, stojí před

---

¹¹⁷ HAY, P., BORCHERS P.J., SYMEONIDES, S., *Conflict of Laws – Hornbook Series*, s. 62.

¹¹⁸ GERLOCH, A., *Teorie práva*, s. 36.

¹¹⁹ KNAPP, V., *Teorie Práva*, s. 205.

¹²⁰ KNAPP, V., *Teorie Práva*, s. 206.

¹²¹ KNAPP, V., *Teorie Práva*, s. 206.

ním obzvláště nesnadný úkol. Vzhledem k právní závaznosti nařízení a důrazu na právní jistotu bude zajímavé sledovat, v jaké míře bude využíváno únikové ustanovení v článku 4, odstavci třetím Nařízení Řím I – zejména u smluvních typů upravených v odstavci prvním. Věřím, že toto bude velmi těžká zkouška pro princip právní jistoty, neboť nadměrné odvolávání se na zásadu nejužšího spojení i jeho přílišné opomínání může tento základní princip evropské právní kultury odhalit jako v praxi nedosažitelný. Pokud se v tuto chvíli čtenář zapřísahává, že nikdy nesmí dopustit, aby se – ať už v jakékoliv podobě – účastnil smluvního závazkového vztahu s mezinárodním prvkem, aniž by pro něj bylo explicitně zvoleno rozhodné právo, pak věřím, že četl opravdu pozorně.

Seznam použitých zkratk:

druhý Restatement	Restatement (Second) of Conflict of Laws
Nářízení Řím I	Nářízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy
Nejvyšší soud	Nejvyšší soud Spojených států amerických
první Restatement	Restatement (First) of Conflict of Laws
Římská úmluva	Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy z 19.6.1980, č. 64/2006 Sb.m.s
Ústava	Ústava Spojených států amerických
Vídeňská Úmluva	Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží z 11.4.1980, č. 160/1990 Sb.
ZMPS	Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním č. 97/1963 Sb. ve znění pozdějších předpisů

Seznam použité literatury

Monografie:

FAWCETT, J.J.; CARRUTHERS, J.M.; NORTH, Sir Peter (ed.). *Private International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2008. 1390 s. ISBN 978-0-19-928438-2.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 4. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, 343 s. ISBN 978-80-7380-023-9.

HAY, Peter; BORCHERS, Patrick J.; SYMEONIDES, Symeon C. *Conflict of Laws: Hornbook Series*. 5th ed. St. Paul: West, 2010, 1764 s. ISBN 978-0-314-91160-5.

HAY, Peter; WEINTRAUB, Russell J.; BORCHERS, Patrick J. *Conflict of Laws: Cases and Materials*. 13th ed. New York: Foundation Press, 2009. 1235 s. ISBN 978-1-59941-543-7.

KAY, Herma Hill. *Conflict of Laws – Gilbert Law Summaries*. 18th ed. Chicago: Thomson West, 2004. 323 s. ISBN 978-0-314-14341-9.

KNAPP, Viktor. *Teorie Práva*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 247 s. ISBN 80-7179-028-1.

KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Plzeň: C.H.Beck, 462 s. ISBN 978-80-7380-171-7.

KUČERA, Zdeněk; PAUKNEROVÁ, Monika; RŮŽIČKA, Květoslav a kolektiv. *Právo mezinárodního obchodu*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, 407 s. ISBN 978-80-7380-108-3.

MEESE III, Edwin. (ed.). *The Heritage Guide to the Constitution*. Washington D.C.: Regnery Publishing, 2005, 475 s. ISBN 1-59698-001-X.

PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, 441 s. ISBN 978-80-7400-034-8.

PLENDER, Richard; WILDERSPIN, Michael. *The European Private International Law of Obligations*. 3rd ed. London: Sweet & Maxwell, 2009, 1053 s. ISBN 978-0-421-95490-8.

POKORNÝ, Milan. *Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním: komentář*. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2004, 342 s. ISBN 80-7179-902-5.

SYMEONIDES, Symeon C. *American Private International Law*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2008, 368 s. ISBN 978-90-411-2742-6.

Ostatní:

GARNER, Bryan A. (ed.). *Black's Law Dictionary*. Deluxe 9th ed. St. Paul: Thomson Reuters, 2009, 1920 s. ISBN 978-0-314-19950-8.

HRADILOVÁ, Veronika. *Kodifikace kolizního práva v USA: Restatement (Second) of Conflict of Laws*. Jurisprudence, č. 1/2008, str. 19.

INSTITUTE FOR U.S. LAW. *Controversy Erupts over Foreign Laws and International Law in U.S. Courts*. Dostupný z WWW: < <http://www.iuslaw.org/10tmpbc088.php>>.

PAUKNEROVÁ, Monika. *Presumptions, Escape Clauses and International Carriage of Goods Contracts*. 15 s.

TERRET, Steve. *An Introduction to the Law of International Trade*. Cambridge: University of Cambridge Institute of Continuing Education, 2009. s. 85.

Právní předpisy a jiné prameny práva:

Důvodová zpráva k návrhu nového zákona o mezinárodním právu procesním. Dostupná z WWW: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/zakon-o-mezinarodnim-pravu-soukromem/duvodova-zprava.html>>.

The Giuliano Lagarde Report.

Návrh nového zákona o mezinárodním právu soukromém. Dostupný z WWW: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/zakon-o-mezinarodnim-pravu-soukromem/text-navrhu-zakona.html>>.

Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I).

Restatement (First) of Conflict of Laws.

Restatement (Second) of Conflict of Laws.

Smlouva o Fungování Evropské Unie.

Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy, otevřená k podpisu v Římě dne 19. 1980., sdělení Ministerstva zahraničních věcí ČR č. 64/2006 Sb. m. s.

Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží z 11.4.1980, č. 160/1991 Sb.

Ústava Spojených států amerických.

Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním č. 97/1963 Sb. ze dne 4. prosince 1963 v platném znění.

Judikatura:

Evropská:

Bonython v Australia [1951] A.C. 201; 66 T.L.R. (Pt. 2) 969; [1948] 2 D.L.R. 672; (1950) 94 S.J. 821, PC (Australia).

Compagnie européenne des pétroles SA v Sensor Nederland (Arrondissementsrechtbank's Gravenhage) (1983) 22 I.L.M. 66.

6/64 Costa v E.N.E.L., z 15.7. 1964, 1141.

Definitely Maybe (Touring) Ltd v Marek Liederberg Konzertagentur GmbH (No 2) [2001] 1 WLR 1745.

C-381/98 Ingmar GB Ltd v Eaton Leonard Technologies [2000] E.C.R., I-9305.

C-133/08 Intercontainer Interfrigo SC (ICF) v Balkenende Oosthuizen BV and MIC Operations BV.

Société Nouvelle des Papeteries de l'Aa v Machinefabriek BOA 25 September, NJ (1992) No 750, RvdW (1992) No 207.

S. v. K. (tribunal de grande instance de Paris), D. 1983 J. 146.

26/62 NV Algemene transport en Expeditie Onderneming Van Gend en Loos v. Administratie der Belastingen, z 5.2. 1963, SbSD 1963, 1.

Americká:

Allstate Ins. Co. v. Hague, 449 U.S. 302, 101 S.Ct. 633, 66 L.Ed.2d 521 (1981).

Auten v. Auten, 308 N.Y. 155, 124 N.E.2d 99 (N.Y.1954).

Griswold v. Connecticut, 381 U.S. 479 (1965).

Holmes v. Jennison, 39 U.S. (14 Pet.) 540 (1840).

Miliken v Pratt, 125 Mass. 374 (Mass. 1878).

New York Life Insurance Co. v. Dodge, 246 U.S. 357, 38, S. CT. 337, 62 Led. 772 (1918).

Pritchard v. Norton, 106 U.S. 124, 16 Otto 124, 1. S.Ct. 102, 27 L.Ed. 104 (1882).

Walton v Arabian American Oil Company, 233 F.2d 541 (2d Cir.1956).

Seznam příloh:

příloha č. 1: § 188 z *Restatement (Second) of Conflict of Laws* v původním znění.

příloha č. 2: § 6 z *Restatement (Second) of Conflict of Laws* v původním znění.

Příloha č. 1

REST 2d CONFL s 188

Restatement (Second) of Conflict of Laws s 188 (1969 Main Vol.)

Restatement of the Law Second

Conflict of Laws 2d

Chapter 8. Contracts

Topic 1. Validity of Contracts and Rights Created Thereby

Title A. General Principles

Copyright (c) 1971 The American Law Institute

s 188. LAW GOVERNING IN ABSENCE OF EFFECTIVE CHOICE BY THE PARTIES

TEXT

(1) The rights and duties of the parties with respect to an issue in contract are determined by the local law of the state which, with respect to that issue, has the most significant relationship to the transaction and the parties under the principles stated in s 6.

(2) In the absence of an effective choice of law by the parties (see s 187), the contacts to be taken into account in applying the principles of s 6 to determine the law applicable to an issue include:

(a) the place of contracting,

(b) the place of negotiation of the contract,

(c) the place of performance,

(d) the location of the subject matter of the contract, and

(e) the domicil, residence, nationality, place of incorporation and place of business of the parties.

These contacts are to be evaluated according to their relative importance with respect to the particular issue.

(3) If the place of negotiating the contract and the place of performance are in the same state, the local law of this state will usually be applied, except as otherwise provided in ss 189-199 and 203.

Příloha č. 2

REST 2d CONFL s 6

Restatement (Second) of Conflict of Laws s 6 (1969 Main Vol.)

Restatement of the Law Second

Conflict of Laws 2d

Chapter 8. Contracts

Topic 1. Validity of Contracts and Rights Created Thereby

Title A. General Principles

Copyright (c) 1971 The American Law Institute

s 6. CHOICE OF LAW PRINCIPLES

TEXT

(1) A court, subject to constitutional restrictions, will follow a statutory directive of its own state on choice of law.

(2) When there is no such directive, the factors relevant to the choice of the applicable rule of law include

(a) the needs of the interstate and international systems,

(b) the relevant policies of the forum,

(c) the relevant policies of other interested states and the relative interests of those states in the determination of the particular issue,

(d) the protection of justified expectations,

(e) the basic policies underlying the particular field of law,

(f) certainty, predictability and uniformity of result, and

(g) ease in the determination and application of the law to be applied.

Abstrakt diplomové práce v českém jazyce:

Text se zabývá hlavními odlišnostmi mezinárodního práva soukromého Spojených států amerických a České republiky v oblasti smluvních závazkových vztahů při absenci volby práva. V úvodu je nastíněna metodika práce, spočívající zejména ve zkoumání obecných přístupů k dané problematice, spíše než v mechanickém zkoumání jednotlivých smluvních typů, neboť není možné činit rovnítko mezi určitým kontraktem podle českého a amerického práva. Úvod rovněž stanoví, že bude užitečné si všimnout dvou stěžejních právních principů, a to právní jistoty (typické pro země kontinentální Evropy) a *equity*-spravedlnosti (charakteristické pro země *Common Law*).

Kapitola první pojednává o relevantních pramenech práva a hierarchickém uspořádání mezi nimi. V souvislosti s Českou republikou je věnována zvláštní pozornost ZMPS, Římské úmluvě a Nařízení Řím I, ale také evropské judikatuře. Podkapitola o pramenech práva USA je určena zejména federální Ústavě, právním předpisům na úrovni jednotlivých států a dvěma soukromým kodifikacím *Restatement of Conflict of Laws*. Nechybí ani stručné pojednání o Vídeňské úmluvě (1980).

Druhá kapitola se již zabývá konkrétními kolizními normami upravujícími předmět této práce. Výklad je zaměřen zejména na ustanovení § 10 ZMPS a v něm obsažený termín „rozumné uspořádání;“ dále na článek 4 Římské úmluvy a článek 4 Nařízení Řím I, v nichž obou jsou zakotveny (jen s drobnými odchylkami) principy „charakteristického plnění“ a „nejušší spojitosti.“ Pozornost je věnována také zřetelnému trendu posílení právní jistoty, avšak autor si klade otázku, zda skutečně novější právní úpravy tento princip zabezpečují. K dokreslení problému slouží konkrétní případy aplikace ustanovení článku 4 Římské úmluvy.

Poslední část se soustředí na přístupy k determinaci rozhodného práva ve Spojených státech. V úvodu kapitoly je nastíněn rozdíl mezi případy s pouze mezistátním prvkem a případy s autentickým mezinárodním prvkem. Následuje pojednání o tradičním přístupu založeném zejména na principu teritoriality a učení o nabytých právech (*Vested Rights*), neboť řada států Unie se stále tohoto pojetí *Conflict of Laws* drží. Důraz je kladen

na úpravu prvního Restatementu. Poté se práce věnuje přístupům moderním, tedy především „*Better Law Approach*“, „*Significant Contact Approach*“ a druhému Restatementu. Důležité je, že kolizní normy v druhém Restatementu – na rozdíl od Nařízení Řím I – nejsou hierarchicky uspořádané a hraniční určovatele v nich obsažené jsou jen demonstrativní. To tedy dává širokou diskreci soudu, který může rozhodovat opravdu individuálně a s ohledem na specifické skutkové okolnosti pro každý konkrétní případ. Ve Spojených státech tak hraje v *Conflict of Laws* (ale i v právu obecně) ústřední roli princip *equity*, i za cenu menší předvídatelnosti výsledku sporu a tedy i menší právní jistoty.

V závěru jsou obecně shrnuty poznatky z předešlých kapitol. Zároveň na tomto místě také autor – s ohledem na obsah celé práce – nabízí svůj pohled na dichotomii principů právní jistoty a *equity* a na možný vývoj předmětné problematiky v obou srovnávaných zemích.

Governing Law in the Absence of Choice in Contractual Relations in the Czech Republic and in the United States (Private international law in a comparative perspective)

English Summary:

The subject of the thesis is the main differences in Private International Law (or Conflict of Laws in the United States) in the area of contractual relations in the absence of a choice of law. The introduction explains the methodology of the work, as it does not strive to provide an exhaustive list of contract types – since this would be ill-advised considering the differences in Czech and American contract law – but rather provide the reader with a general characterization of the different approaches to the subject matter. The introduction also explains the legal certainty principle (typical for Civil Law countries) and the principle of equity (typical for Common Law countries), and describes how the consideration of these will enhance the reader's understanding of the thesis' topics.

The first chapter is concerned with the relevant sources of law in the Czech Republic and in the United States. The most important legislation applicable in the Czech Republic is the Czech Private International Law Act, the Rome Convention and the Rome I Regulation. In relation to US law, the text discusses some of the most important clauses of the American Constitution, State law (including some interesting recent developments) and the two Restatements of Conflict of Laws. A special subchapter is dedicated to the Vienna Convention (1980).

The next chapter proceeds by examining specific choice-of-law rules of section 10 of the Czech Private International Law Act and the “reasonable settlement” principle contained therein. Articles 4 of both the Rome Convention and Rome I regulation are also discussed thoroughly, including the “closest connection” factor and the aspect of “characteristic performance”. As the trend of attaining the highest reasonable level of legal certainty is now clearly discernable on the Old Continent, the author asks whether this

ideal can really be reached and whether the new choice-of-law rules actually do guarantee a higher degree of legal certainty.

Chapter no. 3 examines the approaches to determining the governing law in the United States. After a brief examination of the differences between cases arising from inter-state and international disputes, the discussion moves on to the Traditional approach (i.e. Restatement [First] of Conflict of Laws), since its principles are still being applied in many States to this day. This is followed by the explanation of several Modern approaches including the Better Law Approach, the Significant Contact Approach and mainly the Restatement (Second) of Conflict of Laws. It is important to understand that the choice-of-law rules contained in the second Restatement are not arranged in a hierarchical order and therefore afford the judge significant discretion in applying the principles contained therein with regard to the specifics of a given case. It is therefore evident that equity is the dominant maxim behind American Conflict of Laws, as opposed to legal certainty.

Finally, the conclusion briefly recapitulates the main points of the Thesis. At this place, the author also offers his own view on the dichotomy of legal certainty on the one hand and equity on the other, as well as on possible future developments in the Private International Law of both countries.

Klíčová slova: mezinárodní právo soukromé, smlouvy, absence volby práva.

Key Words: conflict of laws, contracts, absence of choice of law.